Madve Yayınları : 10
Ocak 1985

GÜNDEMDEKİ KONULAR ÜÇ

Dizgi : Öz Dizgi Matbaası
Baskı : Gümüş Basımevi
Tashih : Hikmet Maden

Prof. Dr. Said Ramazan el-Bûti

Müslümanların Gerilemesinden Kimler Sorumludur

Türkçesi
Bahaddin Sağlam

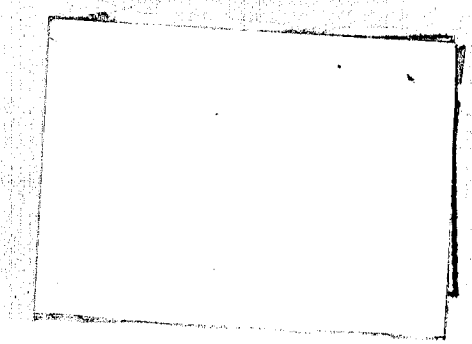

madve

Yerebatan Caddesi Büyük Azim Palas Han No. 40/9
Cağaloğlu - İstanbul

Hamd; nihayetsiz nimetlerini bizlere bağışlayan Allah'adır.

Ey Allah'ım sana, bizlere verdiğin sonsuz nimetlerinin şükrünü eda edebilecek kadar çok hamd ve senâlar olsun.

Ya Rabbi; haşmetli saltanatının ve yüceler yücesi zatın'ın gerektirdiği ölçüde hamd ve senâ yalnız Sana'dır. Seni bütün noksanlıklardan münezzeh biliriz. Seni anlatmakta güçsüzlüğümüzü anladık. Kendini Kur'an'ında anlattığın gibi olduğuna inanıyoruz, hikmetlerinden idrak ettik.

Salat ve selam efendimiz Peygamberlerin sonuncusu Hz. Muhammed Mustafa (s.a.v.) ve bütün âline, ashabına olsun.

Ya Rabbi! bizi nefis ve hevanın fitnesinden koru. Kerîm Zâtın hürmetine bizi ihlas nimetinle rızıklandır Doğru fikir ve hikmetli sözler ilham et. Zira bütün muvaffakiyetler senin elindedir.

Prof. Dr. Said Ramazan el-Bûti

Bir Kaç Not

Âlemlerin Rabbi Allah'a sonsuz hamd, Rasulü Hz. Muhammed (s.a.v.) ve Âl ve Ashabına selat-ü selam olsun.

Madve yayınları olarak neşrine başladığımız Said Ramazan el-Butî'nin «Gündemdeki Konular» serisinin üçüncü kitabını da okuyucunun istifadesine sunmuş olmaktan nihayetsiz bir bahtiyarlık duymaktayız. Allah'ın yardımı ile kısa zamanda üstad'ın bütün kitaplarını yayınlıyacağımıza inanıyoruz. Biliyor ve güveniyoruz ki; Said Ramazan el-Butî ile okuyucu yepyeni bakış açıları kazanacaktır.

Bu elinizdeki kitap, 'Gündemdeki Konular' serisinin hepsinde olduğu gibi, ele aldığı konuyu tamâmen ihata edip anlatmaktadır. Ancak; muhterem hoca efendi'nin okuyucusuna özel bir uslupla hitabettiğini ve eserlerinin herbirinde diğerlerinin anlaşılabilmesi için, bir mektep havası içinde, özel ip uçları olduğunu, ayrı ve kendisine has bir kültür oluşturmaya çalıştığını belirtmek isteriz. Bu sebebledir ki yayınevimiz, muhterem hocaefendi'nin hoşgörüsüne sığınarak

bazı açıklamalar yapmak ihtiyacını duymuştur.

Bilindiği üzere, müslümanlardan bir çoğu son yüzyılda, Kur'an-î metodu pek dikkate almadan batıdan gelen hemen herşeye gönül, zihin ve kucak açmışlardır. Batı hayat felsefesinin müslüman halklar arasında yayılması, yaygınlaşması ile müslümanların yaşayış tarzları değişmiş; İslam «ya var ya yok» olacağından ve yarım bir iman da kabul olmadığından 'yok' olmuştur. Müslümanların dikkatleri, bazı zamanlar müslümanca, bazı zamanlarsa; gayri müslimce de olsa dinsizlerin veya İslamdan gayri herhangi bir dine mensub olanların ıstılahlarıyla hemdem oluşlarından uzak tutulmuştur. Bu bir din değil de nedir? Bunun adına biz dinsizlik dini demekte kendimizi haklı görmekteyiz.

Herşey bir yana, maslahat açısından dahi ele alınmış olsa; müslümanlar hangi zaman diliminde olursa, hangi coğrafi bölgede bulunursa bulunsunlar İslam'î nizama sarıldıklarında istisnasız izzetli olmuşlardır. Aksine son asırlarda ise sürekli zelil olmaktadırlar. —Bahsedilen zaman diliminde İslamın hakim olmadığı ortadadır— Öyleyse üzerine basa basa «suçlu bellidir» diyebiliriz. Yoksa, suçu İslam'a yükleme gayretleri iftiradan başka bir şey deyildir. Bu seslerin, müslüman geçinenler arasından da çıkması, deyişik bir mana ifade etmez. Bir ilave ile ki, ya iftifa ediliyordur, yahut kompleksler dile gelmiştir.

Esâsen, zaman zaman bütün dinler hakkında, kendi mensuplarınca böyle ithamlar da bulunulmuştur. Avrupalıların ortaçağda bin sene geri kalışları, sefil ve zelil yaşayışlarını Hristiyan'lıklarına bağlıyanlar çıkmıştır. Doğruluğu, eyriliği bir yana, böyle denilmiştir. Ancak; Protestan milletlerden bazıları bu geriliğin, Hristiyanlıktan deyil, Katolik kilisesinden kaynaklandığını savunmuşlardır. Avrupanın kalkınmasının ise; Luther ve Kalvin'in Roma kilisesine karşı çıkmalarından ve reform hareketlerine başlamalarından sonra geliştiğini söylerler. Ancak Voltaire ve yamakları gibi büyük dinsizler ise Katolik ve Protestan arasında bir fark görmezler. Bunlar nazarında bütün itikad sistemleri birdir ve ilme, ilerlemeye engeldir.

Hemen şunu belirtelim ki, garp medeniyetlerinde söz sahibi olan birçok düşünür, gerek eski dönemlerde gerekse günümüzde, İslam'ın; topyekün bir nizam olarak, diğer inanç sistemleri veya felsefi akımlardan ayrı mütalâa edilmesi gerektiğini ve mensubu bulunan halklara şeref, izzet bahşettiğini itiraf etmişlerdir. Hal böyle olunca, son yüzyıllarda zihinlerdeki siyon istilasının bir uzantısı olarak müslümanlar arasından çıkan iydiş zihinlerin İslam'a dil uzatıp gerilik sebebi gibi gösterme gayretkeşliğinin maksadı, kendileri tarafından ortaya konulmuş olmuyor mu?

İşte batı'nın yükselmesine, ilerlemesine

emek vermiş kabul edilenlerden örnekler. —Esasen, söylenenlere delil arayabilecek zihniyetteki okuyucular için geçerlidir bunlar. Yoksa İslam'ı bir hayat nizamı olarak kabul edip, iman edenlerin, İslam'ı kâmil manada algılamak inançlarından bir cüz olduğu için, böyle bir problemleri de yoktur. Bu açıklama ışığında okuyucu inşallah 'bunları' tekrar olarak nitelendirmez.— Napolyon Viyana'ya girdiği zaman Avusturya Başbakanı olan Prens Sinderof, gençlik yıllarında dost oldukları Volter'in, yanında Luther ve Kalvin'den bahsedilince şöyle dediğini rivayet eder. «İkisi de Hz. Muhammed'in ayakkabısı bile olamazlar.» (1) Oysa; Müslümanlarla tanıştıktan sonra, katolik kilisesinin din ve dünya işlerindeki âcizliğini idrak eden Luther ve Kalvin, yeni mezhebleriyle giriştikleri Hristiyanlıkta ıslahat hareketiyle bağnazlıktan sıyrılıp, İslam nizamına galebe çalabilecek sisteme kavuştuklarına inanırlar. Bugün siyasi amaçlarla İslâm'ı geriliğin simgesi göstermeye çalışan Avrupa milletleri de bunların ıslahat programlarının neticesi kalkındıklarına inanırlar.

Gerek garplılar gerekse yerli yamakları şunu hiç unutmamalıdırlar ki; şu anda yeryüzünde İslâm dini, nizam olarak uygulanmamaktadır. Oysa din hayata tatbik için vardır, ismiyle övünmek için deyil. Ve gene herkes biliyor ki, İslam nizamıyla hayatları-

(1) Prens Sinderof'un hatıraları, Viyana kütüphanesi.

nı yönlendirenler tarihin bir dönemine hükümran olmuşlardır. Hatta, Avrupa o zamanki mağlubiyetlerinin çarpılmışlığından yeni kurtulmuştur. Son yüzyıldaki şiddetli husumetlerinin sebeblerinden biri de budur.

Esasen müslümanlar; İslam nizamının ugyulandığı zaman uygulayanı yükselttiğini bilir ve kabul ederler. Bununla birlikte herhangi bir dinin, uygulayanlarını geriliğe götüreceğine de pek inanmazlar. Buradaki amacımız başkalarının inançlarına çamur atmak değildir. Onların yaptığı gibi geriliğin sebebi olarak dinlerini de göstermek değildir arzumuz. Gayemiz odur ki, İslam'a karşı yapılan iftiraların yersizliğini gösterelim. Gayri müslimlerin, İslam'dan öğrendikleri «İslam tek millettir — Küfür tek millettir» düsturunu müslümanlara karşı uygulayıp, hep beraber açtıkları savaşın asıl gayesi olan «kendileri gibi düşündürüp, zihinlerinden sonra müslümanların herşeylerine sahip olmak» arzularını gösterebilelim.

Batı; ilerleme sebebi olarak, Hristiyanlık'larını eyip büyüp, cazip şekillere büründürüp sunuyor insanlığa ve İslam âlemine. Dikkat edilsin ki, yer yer başarılı da oluyor.

Bazıları, türlü türlü, garip garip sağnaklarla Komünizm'i sunuyor insanlığa ve İslam âlemine. Ne acı ki yer yer emellerine nail de oluyorlar.

Son yüzyılın en bariz musibetlerinden biri de dinsizler. Onlar da «tek hayat iksiri»

diye takdim ediyorlar inançlarını ve başarılı da oluyorlar. Kendilerine, müslüman geçinen yardımcılar da buluyorlar.

Son asır müslümanları ise; İslam'a sahip, üç kıtaya hakim oldukları günlerin yiğit endâmıyla değil, İslam'dan uzaklaşıp Yemen'den Rusya'ya, Çin'den Endülüs'e kadar serpilmiş devletçikler veya halklar, cephelerde değil mezbeleliklerde pinekleyen «sözde müslüman» tavırlarıyla oturdukları yerlerden destekliyorlar bütün bu saydıklarımızı.

Bir garip tablo düşünün ki, tek bir lisanla, «Ağaç meyvesinden bellidir, İslam da müslümanların durumundan belli» diyenlere, üç kıtadan Urduca, Arapça, Çince, Rusca ,bilmem daha nice nice dilden «doğru» diyen sesler gelmekte. «Ağızlarından çıkan o söz ne büyük... Onlar, ancak yalan söylüyorlar» (2)

İslam dini garb'lıların dediği «İslam cebircidir, çalışmayı istemez. Çünkü insan çalışsın çalışmasın olacak olacaktır» (3) yanlış nazariyesinden berîdir. Kader kesinlikle bu değildir. Yazıklar olsun ki, son asır müslümanları bu söze haklılık verecek tavırlar sergilemektedirler. Oysa mensubu oldukları din, dünyanın da en güzel mimarıdır. Birçok yerde Kur'an-ı Kerîm bunu açıklamaktadır. «De ki: Allah'ın, kulları için çıkardığı

(2) El-Kehf: 5
(3) Şekip Arslan: Müslümanların Gerileme Sebebleri.

ziyneti, temiz ve hoş rızıkları kim haram etmiş? De ki, bu ziynet ve hoş rızık, dünya hayatında iman edenler içindir (kâfirler de faydalanırlar). Fakat kıyamet gününde yalnız mü'minlere aittir» (4) Görülüyor ki, kâinatın yaratıcısı yüce Allah (c.c.) rızıklarını, refah'ı, yani kalkınmanın kendisini, her kuluna nasip edebilir. Kâfirlere de, mücrimlere de çalışmalarının karşılığı olarak dünyada refah ve maddi saadet verebilir. Ancak âhirette yalnız mü'minlere verecektir. Nitekim «Herkese yaptığı işin karşılığı tamamıyla ödenir, hiç birine de zulüm yapılmaz» (5) «Ve herkes ne iş yapmışsa karşılığı tamamen verilmiştir. Allah onların yaptıklarını en iyi bilendir» (6) buyurulmuştur. Görüldüğü üzere, Allah yüce Kur'an'ında yalnız müslümanlara değil, çalışan herkese «yaptıklarının karşılığını» tam olarak vereceğini vaadetmektedir. İşte bu gün; yeryüzündeki tablo budur. Bazı müslümanlar; gayri İslami olan, değişik bir tevekküle kapılmışlar, sürekli gerilemişlerdir. —İslam nizamını kavrayıp, idrak edenler ise ayrıdır ve baştan beri saydıklarımızın muhatabı da değillerdir— Bazı insanlar da sürekli çalışmışlar, çalışmalarını ilmî metodlar ışığında bilerek ve ısrarla, azimle sürdürmüşler, dolayısıyla Allah'ın vaadi de yerine gelmiş, ilerlemişlerdir. Hadise budur.

(4) A'raf: 32
(5) Nahl: 111.
(6) Zümer: 70.

Allah çalışana, çalışmasının karşılığını vereceğini vaadediyor. Bu cümleden olarak, kâfirlerin dünya işlerinde ilerlemesi, mensubu bulundukları dinin veya felsefenin üstünlüğüne delalet etmez. «Herkes için yaptıklarına göre dereceler vardır.» (7) Olsa olsa yukarıdaki âyetin gerçekleşmesine vesile olmuş olurlar. «Ancak iman edip de salih amel işleyen bize yaklaşır. İşte bunlar (o kimselerdir ki) yaptıklarına karşılık kendilerine kat kat mükafat vardır.» (8) Ayetinde ise; mü'minlere, yaptıklarına karşılık verilecek olanın kat kat olacağı müjdesi vardır.

Kâfir yaptığının karşılığını alacaktır. Müslüman ise yaptığının karşılığını kat kat alacaktır.

Müslümanın inancına göre, ilerlemenin özü, temeli işte budur. Bu nizamı bilen gayri müslimler, komplekslerini tatmin, ya da azgın nefislerinin tahakküm şehvetiyle, İslam'a saldırıyorlar. Ancak; müslüman geçinenlere ne oluyor? İslamı anlasalar kendilerine verilmiş olan şerefi görecekler. Gelin görün ki, bir milyara yaklaşan müslümanın görüntüsü sahip oldukları hazineyi idrakten uzaktır. Bu hassas ölçüyü kavrayanlar ise; ne mutlu onlara. Onların zaten böyle bir problemleri de yoktur. Onlar bilirler ve iman ederler ki, Allah herşeyin yaratıcısıdır. Re-

(7) En'am: 132
(8) Seb'e: 37.

fahın da yaratıcısıdır, ilerlemenin de. İslam; kendisine mensub olan azıcık bir kabile Arab'ına neler kazandırdığını, daha ikinci halife Ömer (r.a.) zamanında sayılı devlet ve ordulara hükmedildiğini göstermiştir. Üstünlük işte budur. Bu duygular insana güven verir. Güven ise başarının ilk adımıdır.

Sultan II. Abdülhamit, Şam-Mekke demiryolunu yaptırmaya karar verince, bütün dünya hayret etti ve başarılamıyacağına hükmetti. Müslümanlar ve gayri müslimler hemfikirdiler, bu projenin imkansızlığını savunuyorlardı. Sultan Abdülhamit'in baş mühendis olarak çağırdığı Alman Mayster Paşa dahi umutsuzluğunu dile getirmekteydi. (9) Ancak bu hat dünya demiryollarının bir şahaseri olarak tamamlanıp hizmete açılmıştı. İşte o zaman Avrupalı, inanmış bir kulun Allah'ın izni ile neler yapabileceğini yakinen görmüştü.

Bu günkü müslümanların zelil olmalarının sebebi ise; İslamı «nizam» olarak tanımayıp sadece ismen ona mensub olmakla yetinmelerindendir. «Başınıza gelen her musibet, kendi ellerinizin kazandığı yüzündendir.» (10) Görüldüğü üzere, Allah, insanın her halini kayıd altına aldığı gibi, bu meseleyi de kayıd altına almış ve göstermiştir ki, geriliğin tek mesulü geri olanın kendisidir. Şu veya bu şekilde başka mesul aramak ise âbestir, gayri ciddi bir çabadır.

MADVE

(9) Şekip Arslan: Müslümanların Gerilme Sebepleri S. 119.
(10) Şurâ: 30.

Önsözden Önce

Biliyoruz ki, Arap toplumu İslam Âleminin sadece bir parçasıdır. Ancak bu toplum, ötedenberi İslam âleminde önemli ve özel bir yeri işgal eder. Arap âleminin dağıldığı geniş coğrafi bölgede, bir takım gerçekler karakter itibariyle genellik, şekil itibariyle bir bütünlük arzeder. İşte bu araştırmamız o gerçeklere değinecektir. Ancak; hemen belirtelim ki, kesinlikle anlattıklarımızın hiç birinde, herhangi bir özel toplumu veya beldeyi yahut bölgeyi, şehri, ırkı kasdetmiş değiliz.

Dileğimiz odur ki; delilsiz bilgiler, ön yargılar, söylediklerimizin tesirini azaltmasın. Ve yine okuyucu bu rasgele elde edilmiş delilsiz bilgilere itibaretmeyi bırakarak söylediklerimize gönlünü açsın, anlamaya çalışsın inşaallah.

Konumuzdaki her tenkidimize dayanağımız ve desteğimiz topyekün islam milletinin yararıdır. Yeniden müslümanların şerefinin iadesi ve dirilişi için gönlümüzden fışkıran lavlardır.

Önsöz

Birçok ülkede basılmakta - yayılmakta olan meşhur dergilerden birinde bir makaleye raslamıştım. Yazar; müslümanların geri kalış sebeblerini inceliyordu. Kendince; müslümanların üretim yarışında, diğer milletlerden geri kalmalarının sebeblerine değinmekteydi.

Yazarın görüşlerine göre, Müslümanların geri kalmalarının en belirgin özelliği, dini esaslar - inançlar ve manevi görünümden kopamayışlarıydı. Yine onun görüşüne göre «Müslümanlar herşeylerini Allah'a dayandırıyorlar»mış.

Şimdi, bilindiği gibi Pavlov; meşhur şartlanma nazariyesini ispat için hayvanlar üzerinde bazı deneyler yapmıştı. Neticede, zil çalmakla yemeği hatırlıyorlar, başka bir sesle kendilerine ezberletilmiş olan ve kendilerinden artık beklenmekte olan diğer birşeyi hatırlıyorlardı. Böylece şartlanmanın sözümona teknik mekanizması da bilimsellik kazanmış oluyordu. Bence; ilerici geçinen Arap yazarların, kendi düşünce ortamlarında «gerilik» lafından «dini - islam dinini» ha-

tırlamaları, Pavlov'un bu nazariyesinin bilimselliğinden pek geri deyildir!. (1)

Zira, ne zaman dinin yönetim esasları bu günkü toplumlardan gizlenebilse, insanlar o yönetimin dopdoğru yöntemlerinden mahrum bırakılıp uzaklaştırılsa ve dinin ayan beyan örnekleri tarih definesi gibi saklanıp medeniyet ufkunda bir kenara itilip yerine sisli uydurmalar konsa; bu şartlanmışlar - yazarlar, gerilik sebebi olarak, hemen ona saldırırlar. Aslında; «gerilemenin sebebleri» dedikçe gerilerler. Üstüne çullandıkça hem düşürürler hem düşerler. Onc[illegible]
çe asıl medeniyetin geleceğinden [illegible]
lar.

«Geri kalmak» mefhum olarak, toplum hayatındaki geriliği, zaafı, cehalet ve fakirliği kapsar. Aynı zamanda, yerine göre, bölünmeyi, dağınıklığı, düşman istilası gibi kavramları da içine almaktadır. Özellikle de ilmî çalışmaların donması ve çalışma hayatının ölmesi demektir. İşte bu noktalarda müslümanları geri bırakan acaba dinin neresidir? Hangi maddesidir. Acaba din mi toplumu geri bırakmış yoksa araştırıcılarımızın ağzında asimilasyon formülleri olan, bu sözler mi?

(1) —Evet asimilasyon ve kültür savaşının bugünkü amacı insanları belli güçlerin çıkarları ve arzularına şartlamaktır. Bu etkileşime kapılanlarda kendi iradelerinden çıktıkları için hayvanlaşırlar. Ne yazık ki Üçüncü Dünya bu şartlanmadan kurtulamamış görünüyor.—

Bu, kendisine, araştırmacı süsü veren sözde yazarlar, gayet açıklıkla biliyorlar ki; bir zamanlar —islam akidesinin uygulandığı dönemlerde,— islam toplumu, yönetimine tam bir bağlılıkla itaat ediyordu. Yargılamaları islamın kanunlarından çıkıyordu. Toplum onun nizamı ile ayakta duruyordu. Topyekün davranışları İslamın ruhundan ilham almaktaydı. —Kendilerinin çeşitli vesilelerle itiraf ettikleri gibi— Dağınıklık, fakirlik ve güçsüzlük hatta barbarlıktan sonra birlik - beraberliğin, kuvvetin, zenginliğin ve medeniyetin menbağı ve kaynağı bu islam dini

Acaba durum nasıl değişti? Dün birliğin, kuvvetin, ilerlemenin sebebi olan din, bugün ve elçabukluğuyla nasıl bölünmenin, düşüklüğün, gerilemenin sebebi oluverdi?

Burada hemen şunu soruyoruz. Bugün müslüman dediklerimiz —dün olduğu gibi— İslami nizamı her kurumuyla, hayatlarının her safhasına eksiksizce tatbik edip uyguluyorsalar, bu nizamın çelişkili halini (dün ilerlettiğini - bugün gerilettiğini) gerçekten kabul edecektik. Ve hayretler içinde «İslam; çelişkili hükümler sunmakta, dolayısiyle de çelişkili iz ve etkiler doğuran bir hayat nizamıdır» demeye mecbur kalacaktık. **Ancak; günümüzde müslüman geçinenler, bizden öncekilerin islâma bağlılıkda gösterdikleri titizliği, ondan uzaklaşmada gösteriyorlar,** onu tanımıyor, uygulamıyorlar.

Yönetim ve düzende hiçbir tesiri kalma-

yan, toplumun fert fert de olsa g lemin-
den kalkıp, hiçbir safhasında, hiç hük-
müyle yer almayıp, ahlakıyla dahi u ulan-
mayan, dikkate alınmayan bir din, (nla-
tabilirmisiniz, bu aşamada bir din he ıgi
bir toplumun geri kalmasından nasıl s n-
lu tutulabilir?

Eğer; hâlâ bu dine bağlı bir gurup
da fertler) kalmışsa, ilerlemek isteyenl
yolunu dâima açık tutmuşlar ve ışık saçn
teşvik etmişlerdir. Hiç bir müslüman buld
ğu birşeyi gizlememiş, insanlığa sunmuş,
elde edilen birleştirici unsurları durdurma-
dan toplumun gündeminde tutma gayretle-
rine girmiştir. Ayrıca; hiçbir kuvvet kayna-
ğını kapatmamış, örtmemiş. Hiçbir fabrika-
nın çalışmasına da engel olmaya kalkmamış-
tır.

Kulüp ve kıraathanelerde geceleyip son-
ra da öğlenlere kadar yatan miskin tembel-
lere, şimdiye dek hiç bir müslüman yakla-
şıp da; «sakın bu hayat yiyici yerleri terket-
meyin, toplumları yükselten çalışmalardan
uzak durun, sanayileri geliştirip, refah sevi-
yesini yükselten çalışmaların yolundan ve
kendisinden sakın ha uzak durun, ilim ve
teknelojiden kaçın, sakın o yollara girmeyin»
demiş midir?

(2) —Bugün halkı müslüman ülkelerin genel görünümü budur. Din; sâdece camide, mezarlıkta ve dünyalık işlerde zor durumda kalındıkça, ahlaki kurallarıyla gündeme gelir. Bu şekilde hem eksik olup makbul değildir. Hem de bidatlerle doludur.—

Evet; bunlardan hiçbiri bu üçüncü insan tipine yanaşmamış. Bu tür ki; dünyayı kızıl bir gece, güzel bir kadın olarak görmekten başka birşey bilmiyor, başka bir hayal kurmuyor. Toplumun tarih ve geçmişini siliyor, tanımıyor. İnsanına reva görülenler onu incitmediği gibi, hiçbir üzüntü ve kederinde de insanının yanında yer almıyor.

Evet, hiç bir müslüman bu miskinlere, olduğunuz gibi kalın dememiş. Hayaller beşiğinde yatın, ilerleme gayretleri sizi uyandırmasın uykunuzdan. Vicdan diye birşey de yoktur, sakın ha sızlamasın. Çünkü siz, şu anda aynen şâirin şiirini yaşıyorsunuz;

İyilikleri unut, onlara gitme
Otur, de, bana ne ye iç bak keyfine.

Evet, ilerlemek isteyen, gerilik ve sebeblerinden sızlanıp yakınan, ancak, müslümanları suçlayarak rahatlayabilen bu gürültüzâdelere kimse gidip de; boyunlarına tasma vurarak gericilik sahasında bağlamamış. (Dikkat edilirse, müslümanlarla müslümanları suçlayıp duranlar, hayatlarının hiçbir bölümünde beraber de olmamışlardır.) Kimse onları fakirlik, açlık ve cehalet bataklıklarına da batırmamış. Onlar, zaten hepsi bağımsız, işsiz güçsüz (tabir câizse) başı boş dolaşıyor ve istediklerini yapıyorlar.

Demek ilerlemek istiyorlar? Meydan onların, saha onlara açık. Bu durumda düşman da ortada, kim ise o düşman gözlerinin önünde duruyor!

Öyle ise; ayyuka çıkan bütün bu yakarışlar, birşey kazandırmayan bocalayışlar, cevapsız kalan ama ısrarla sürdürülen bağırıp - çağırışlar acaba niçindir? Bunlardan zannımca, zarardan başka hiç bir sonuç beklenemez. Çalışan zihinler bunu idrak ederler.

İddia ile söylüyorum, dinine sadık bu azıcık müslümanın elinde her hangi bir şeyin önünü alabilecek bir güç olsaydı; önce, geceleri oyunla, eğlenceyle, gündüzleri uyku ve tembellikle geçirip, kemiren bu müstehcen anlayışın, yaşayışın önünü kesecektiler, ilerlemenin deyil. Ama; ilerleme dedikleri buysa, başka!. Gene müslümanlar, gençlerin büyük çoğunluğunu, bulaşıcı bir hastalık gibi sarmış korkunç hayallerin, ahmaklıkların, sefahatlerin yolunu keserek ruhlarını, akıllarını, vicdan ve düşüncelerini kurtaracaklardı. Ve en sonunda evet evet en sonunda da, toplum ve istikbalimiz için yapılan bu sunî yakınmadaki münafıklığı kaldıracaklardı. O insanların bu duyguları istismar etmelerine müsaade etmeyeceklerdi.

Ancak, galiba bu müslüman azınlığın elinde hiçbir güç yok. Bozgunculara tesir edebilecek imkândan yoksunlar şu anda. Böyle olunca ıslah ve düzeltmede de etkileri olamıyor.

Öyleyse, müslümanlara yapılan bu, sürekli iftiranın gerçeği nedir? Bence gerçeği şudur ki: Bir işi beceremeyen, beceriksizliğini de itiraf edemeyip, gizlemeye çalışan, yutkunarak suçu başkalarına yıkmaya çalışır. Ve bunu örtebilmek,, unutturabilmek gayretiyle, boş kovan gibi vızıldar durur.

Kültür ve anlayı[illegible]an birazcık payını almış her insan görür [illegible] gelişen veya gelişmekte olan herhangi b[illegible]ülke, ilerleme uğruna dininden, tarihinde [illegible]gelenek ve mirasından hiçbir şeyi atmak, [illegible]a etmek zorunda değildir. O gelenek ve [illegible]rasın seviyesi ne olursa olsun. Ancak; m[illegible]iman toplum için, hepsinin, içinde yoğrulc[illegible] din sözkonusudur.

Mesela Japonya, herkesin [illegible]deki meşhur kalkınmasını gerçekleştird[illegible]anayide, ilim ve bilimin çeşitli dallarında [illegible]nın büyük geçinen ileri devletleriyle b[illegible]lçüşüyor. Bütün bunlar Japonyanın dini[illegible]ı, genel atmosferinden, evvelki karakt[illegible]ıden kopmasını, tarihine, mukaddesatına in[illegible]amamasını, kendi gaybî akidelerine inanmamalarını, onları inkar edip feragat etmelerini gerektirdi mi?

Avrupa gazetelerinden biri, Japonya ve Japon kalkınmasından sözederken diyordu ki; «Japonya'nın Çin'e karşı zaferi, yalnızca batıdan aldığı fikir ve ilmî ilkelerin üstünlüğünden değildir. —Batı'dan alınan ilim ve ilmi ilkelerin üstünlüğünü de göstermez Japonya'nın onları almış olması— o zafer, başka bir sebebi ortaya koyar. Asyalı bir millet, irade ve azmi ile batının medeniyetinden

kendisine uygun olanı seçip almayı becermiştir. İşte önemli olan budur. O, batıdan medeniyet alırken istiklaliyyetini, düşünce, din ve kültürünü korumayı bilmiştir. (3)

Avrupa, dünyada yeni bir medeniyet merkezi oluşturdu. Fakat hristiyanlığını, dinî miras ve geleneklerini inkâr edip atmadığı gibi, o dinin gaybî inançlarını da inkâr etmiyor. İngiltere, Avrupa kalkınmasının en bâriz sembolü iken, hakikatte gelenek ve görenekleriyle, muhafazakârlığıyla iftihar ettiği kadar ilim ve sanayisiyle iftihar etmiyor.

Kültürden birazcık nasibini alan herkes bilir ki, bütün mukaddesatımıza elini uzatan yahudilerin, ilim, düşünce ve sanayi çalışmaları dinin terbiye ve gölgesi altında gerçekleştirilmektedir. (4)

(3) —İslamda, başka milletlerden ilim ve teknikle ilgili bilgiler almak câizdir ve —ilim mü'minin yitik malıdır, nerede bulsa alır— hadisiyle sabittir. Ancak; ıstılahlar alınmaz, kavramlar kesinlikle değiştirilmez.—

(4) Bugün ilerlemiş millet ve toplulukların hayatlarında gördüğümüz dine değer verme olayı, hiç bir fark olmaksızın, tarihe bakıldığında da görülür. O dinler ki; hakikat ve ilim terazisinde aldıkları ağırlıklarına bakılmaksızın, tarihe hükmeden bütün medeniyetlerle ikizmişler gibidirler âdeta. Hind, Çin, Mısır, Filistin, Suriye, Irak, Yemen hepsi de, günümüze kadar eserler bırakabilecek medeniyetlerin beşiğidir. Ellerinde kuvvet, hüküm ve yönetim olan o medeniyetler dinlerinden asla ayrılmamışlardır. Ve dinleri, hiçbir zaman o medeniyetlerin oluşmasını engellememiş, toplumlarının gelişme yollarını tıkamamıştır.

Hiç şüphe yok ki, insaflı gönüller için, tarihte ve günümüzde görülen bu gerçekler, «Din, kâinatın sırlarını bilmeyen ilkel toplulukların sığınağıdır» hurafeler nazariyesini çürütüyor. Tarih sahifeleri ve günümüz dahi bu gerçekleri sergileyip idrâklere sunuyor, bu nazariyenin aksini sürekli isbat ediyorlar.

Apaçık gerçeklerin en net yorumu budur ki: Din, insanda fıtrî bir duygudur. Kim ve hangi asırda olursa olsun, bu böyledir. Fakat bu duygu, ilim ve serbest fikir ile beslendiği taktirde, sahibini hak dini tanımaya götürür. İlmin nurlu ışığından alıkonulduğunda ise, bazan, sahibini sapıttırır. Vehim ve efsanelere esir edip, sahibine uçurumların yollarını ilham eder durur.

Tıpkı beslenme duygusu gibi. O da böyledir. Bilerek yenilen yemeğin sağlıklı bir hayata götürdüğü gibi, cehalet karanlığında, sapık bir şevkle yenen yemekte ya telef olur, ya zehirler ya da öldürür.

Bütün bu taklidî dinler, hatta ilkel dinler dahi, sahiplerine medeniyet yolunda ilerleme ve üretgenlikte, verimlilikte yardımcı oluyor da, yalnız İslam Dini mi, bütün dinler arasında geri kalmanın sebebi oluyor? İlerlemeye, verimliliğe mâni oluyor. Haşâ! Varlığı ilim temelleri üzerinde kurulmuş ve kabul edilmiş, varoluşundan her türlü taklid ve efsane mikroplarını arındırabilmiş, hakikatli ve fıtrî bir dinden, hangi aklı ba-

şında ve hür düşünceye mensup bir insan, böyle bahsedebilir? Bu —kabullenme— tarihle ve gerçekle ters düşmez mi?

Bakınız, bu sapık mantık sahiplerinden biri birgün, olur da, önümüze dikilir;« Fâizi yasak etmekle iktisat çarklarını durduran İslam Dini değil midir?» derse, ya da; «örtünmeyi ve kadının erkeklerin arasına karışmamasını emretmekle ilmî, içtimaî, iktisadî çarkları zorlayan İslamiyetten başka nedir?» Derse. Bende bu çürük fikirli zavallılara karşı diyorum ki: «Evvela helal kabul edip toplum hayatının her tarafına bulaştırdığınız faiz, hangi ilerleme ve kalkınmada size yardım etmiştir? Yakındığınız gerilikten, sizi nerelerde, ne şekilde, ne zaman kurtarmıştır?

Buna karşılık, belli bir süre dahi olsa, İslamın dediğini tecrübe edip, sonucunu müşahade edip de, «İslamın faiz hakkında dediğini denedik, bizi geri bıraktı, iyi netice elde edilemedi» diyebilir misiniz? (5)

(5) Biz bu suali sormakla beraber inanıyoruz ki, faizden kaçınmak, iktisadi felaketlerden kurtulmanın tabii ve tek şartı değildir ki, bir tecrübe sonucu faizden kaçan ile, Allah'a iman sonucu faizden kaçan bir olmaz. Fâizden kaçmak da diğer dini hükümler gibi mutluluğun bir şartıdır. Çünkü mutluluğu yaratan Allah'tır. Mutluluk şartları mevcut olduğu halde, mutluluğu yaratmaz. Bununla beraber biz bu suali, öylelerini susturmak ve İslamın lekelerden pâklığını göstermek için soruyoruz. Onlar İslamiyeti geri kalmanın sebebi diye biliyorlar. Halbuki hükümlerinden hiç bir şey uygu-

Yatırım Bankalarının bir zaman önceki tecrübesini unuttunuz mu? Vatan ve halkı için çalışan, geri kalmışlıktan eziklik duyan, insaflı bir iktisatçının Mısır'da Meytgamr bölgesinde kurduğu Yatırım Bankalarını görmediniz mi? Faizden arınmış, iktisadî çalışmaların en yeni yöntemleriyle çalışan o şirketler, milletin itimadını kazanmakla, iki seneden az bir zamanda, dehşetli bir kazanç elde etti. Çevresindeki çok bankaları geri bıraktı. O zaman halk bu büyük başarıdan dolayı uyanmıştı. Asırlarca durgunluktan sonra ilmî, sağlam bir yolda emellerinin gerçekleştiğini görüyorlardı.

Bir İslam toplumunun aşık olduğu hülyası, asırlar sonra, ilk sefer gerçekleşiyordu. Gözleriyle görüyorlardı ki, toplumları dolar ve sterlin bağlılığından kurtuluyor. Peşinden iktisadî istiklaliyet gerçeği geliyor. Arkasından İslam dinarları parlıyor. Ve ilmî, sağlam yollar üstünde temelleri atılan parlak iktisadî diriliş plânları icra ediliyor. Allahın kanunu altında hayatla denk gelişen ve yahudinin büyük hapishanesinden kurtulan bir hayat sistemi kuruluyordu. (6)

lamamışlar ki tecrübe mantığı, öyle söylemek için onlara hak versin.

(6) Bankalar ve faiz tarihinde biliniyor ki: Orta Çağlarda zenginler, hırsızlık ve kaybetmekten kurtulmak için, senet karşılığında altınlarını sarraf ve kuyumculara bırakıyorlardı. Bu kuyumcu ve sarrafların çoğu yahudi idi. Onlar ise hemen anladılar ki yanlarındaki al-

Bu projeler başladığından beri en üst seviyede kazanç sağladığı halde durduruldu. Neden durduruldu ve sonra askıya alındı?

Soruyoruz: Neden durdurdunuz? Ciddi, büyük başarı gösteren o projeye —faize bulaşmadıkça— hayat hakkı tanımamakta ısrar ediyorsunuz. Neden?

İlerlemeye ve iktisadî kalkınmaya doğru, Batı ve Doğu'nun bütün yollarından geçtiniz, sizi geri bırakmaktan, dağınıklıktan başka bir yere götürmedi.

Bu proje sahibi ise herşeyi yerli yerinde yaratan Cenab-ı Hakkın yolunda gitti. İki sene içinde çeşitli, büyük kârlar elde etti. (Şimdi de hesap sicilleri saklıdır). Sonra sizden heyecanla ona saldıranlar çıktı ve adama hayat yolunu kapattılar.

Acaba geri kalmanın temellerini atan, kalkınmaya karşı gelen hangi taraftır?

İkinci olarak: Allahın farz kıldığı örtünme, «geçmişin ağırlıkları ve cehalet kö-

tın uzun bir zaman muattal kalıyor. Sonra kendilerinin gösterdiği faiz miktarlariyle borç vermeye başladılar. Ve böylelikle yahudi serveti çoğaldı. Emanet bırakanların serveti değil.

Avrupada sanayi devrimi kopunca, iş sahipleri bu yahudilere koşup büyük yatırım kredileri aldılar. Böylelikle bu servetin kökleri ve sarraflık çalışması yeşerdi, kabardı... Ve gitgide genişleyen dalgalar gibi evvela Avrupanın malî, sonra mason localarının sağladığı sunî iktisadî imtiyazlarla siyasî sahasını sardı. İkinci olarak da dünyanın her tarafını kapladı. Yahudiyi dünyada söz sahibi yaptı.

şesine çekilmektir, esirliktir» diyorsunuz. Bunu kimden öğrendiniz? Hangi delille, hangi şüpheye dayanıyorsunuz ki; İslamın emrettiği sınırlar içinde, kadının haşmetli görüntüsü ile, İslamın parça parça ettiği geriliğin, cehaletin görüntüleri arasında ilişki kuruyorsunuz?

Ben de soruyorum: Kadının tenini ve cazip yerlerini göstermesi ile ilim, kültür ve sanayi çalışmalarına katılması gerekliliği size nereden fısıldandı?

İşte; şu cadde ve sokaklar istediğiniz üzere, rengarenk gurup gurup görüntüleri sergilemektedir. Bu görüntülerle, acaba geriliğin hangi zinciri kırılabildi? İlerlemek için, çıplaklıktan nasıl bir menfaatiniz oldu?

Gene bir gün mantık ve akıl burcunda birisi çıkar da, «Kadınların caddelerde, dairelerde, toplantılarda böyle açılması, istenilen ilerlemenin ta kendisidir. O, ileri olmanın tek amacıdır, araç değildir» derse.

Biz de demeliyiz ki: Müjdeler olsun size! Bütün bu noktalarda, en gelişmiş devletlerle aynı çizgidesiniz. Çünkü gelişme ve ilerlemenin meyvesi saydığınız bu açık cesetlerden, bayındır dâirelerden, gökdelenlerden, büyük devletlerle ortak olarak faydalanıyorsunuz. Çoğu zaman onlarla eşit paylaşıyorsunuz. Bazen de onları geçiyorsunuz bile.

Bütün bunlardan sonra gericilikten söz açmak ne demektir? Varlığı olmayan bir

şeyden söz etmenin mânâsı nedir? İlericiliğin bu kadar görünümleri sizde varken neden cehaletten, fakirlikten, düşüklükten yakınıyorsunuz?

Fakat, eğer mantık ve pozitif düşünceye dönmek lazımsa; şöyle demek için burada konumuza dönüyoruz: İslam haşmetiyle süslenen, Kur'an örtüsü ile şereflenen o genç kızlardan sorun? Acaba bu yaptıkları onları ders takibinden, üniversite devamından veya her hangi güzel beşeri bir işten alıkoymuş mu? Evet bir tek şeyi yapamıyorlar: Bu halleriyle fitne ve aldatmaya âlet olmuyorlar. Kadın ticaretinde kullanılamıyorlar.

Sonra yine sorun onlara: Bir vazifeyi yerine getirmek, bir kötülüğü gidermek, topluma yardımcı olmak gibi sosyal sorumluluklarını yerine getirmekte bu örtüleri onlara hiç ağırlık oluyor mu? —Her görgülünün insaflının bildiği gibi— biz de biliyoruz ki örtünen üniversiteli kızlarımız zeka, anlayış ve çalışma konusunda, —üniversitenin hangi dalında olursa olsun— ilk numaraları alıyorlar.

Ve yine biliyoruz ki: Toplumun yararına sosyal hayatta çalışan örtülü bir çok kızlarımız var. Bunlar doğruluk, ihlas, ilim ve ihtimam ile çalışıyorlar. Bu halleri, hayatlarının en değerli günlerini boyanmakla, süslenmekle, düşüklükle geçiren ve ilerici geçinen kızların hiç birinde gözükmemektedir.

Evet, müslüman kadın, yabancı erkeğe hatta bazen doktora da vücudunu göstermekten çekinmiştir. Fakat böyle olmakla kapısını kapattığı evde çürümemiş, erkeklerin okuduğu gibi o da tıp okumuş, mezun olmuş. İlim ve ihtisasın zirvesinde olan müslüman kadınların yönettiği en modern cihazlara sahip hastaneler kurmuştur. Diğer müslüman kadınların hizmetine koşmaktadır.

Evet, müslüman kadın, bazı mekanik ihtisas sahibi erkeklerle karışmaktan kaçmıştır, fakat geri gitmemiş ve çalışma yolunu değiştirmemiştir. Belki gidip başka yerde öğrenmiş, yeterlilik diplomasıyla okullara, hastanelere müdür, baştabip olmuş ve daha nice gerekli sosyal işleri yerine getirmiştir. (7)

Müslüman kadın haşmetli örtüsünden, değerli dininden, kendisini hikmetle yaratan Allahın korkusundan hiç bir şey kaybetmeden çocuk servisine şoförlük ettiği gibi, savaş yaralılarını tedavi etmiştir. Aynı zamanda hastalara baktığı gibi cahillerin eğitiminde de çalışmıştır. Ve böylelikle kendisinde, dini de dünyayı da kemâliyle göstermiştir ki, İslam budur.

Bütün bunlar, bir takım süslenmelerden, etiket formalitelerinden ve salon top-

(7) Bu kurduğum bir hayal değildir, bilinen, iftihar edilen, yaşanmış bir vakıadır.

lantılarından başka hiç bir kadın çalışmalarının olmadığı bir dönemde olmuştur...

İşte o sosyal, salih kız ki, gerilikten ezilen musibetzedelere acıdığı gibi, geriliğin tedâvisi ve nedenlerini öğrenme merakındadır da. Nedenlerini öğreniyor ki onları tedavi etsin.

Bu önsözü çok uzattım. Fakat gayem konuya bir giriş yapmak, müslümanların geri kalmalarının sırrını araştırmak ve bunun sorumlusunun yüzünden maskeyi indirmekti...

Böylece iki temel noktadan konuya girmek istiyorum.

Birinci nokta: Gayb nedir? Gaypçılar kimdir? Bu iki kelimenin mânâsı nedir? Ne zaman geriliğin üniforması olur, cehalete yol açarlar? Ve ne zaman araştırma ve bilimin bir parçası olurlar? Ve gerçek gaybçılar kimlerdir, sarıldıkları bu gaybçılık onları nereye götürecektir?

İkinci nokta da; bütün şekil ve çeşitleriyle geri kalmanın nedenlerinin gerçeğine ve ondan kurtulma yollarına değinilecektir.

Bu konuya girerken bazılarının arzu ettiği gibi değil, gözle görünen gerçeklere değinilmiştir.

————oOo————

Gayb ve Gaybçılar

«Gayb» ve «gaybçılar» veya «gayba inanmak» kelimeleri yeni bir yöntemin kaynağı olmuş, İslamiyet onunla eleştiriliyor ve gerilemenin sebebi olarak tanıtılıyor.

Bu eleştiriciler sanıyorlar ki: İslamiyet tâbilerini görünmez şeylere inanmaya götürüyor. Böyle olunca müslümanlar ilim sınırlarını aşıyor, ilmin kural ve kanunlarının hiç birini gerekli görmüyorlar. Bu da güya İslam'ın esasen bâtıl olduğunu gösteriyor. (!.)

Ancak; bu insanların «görünmez» kelimesinden ne anladıklarını bilemiyorum.

Eğer bu kelimeden, aklın algısından, ilmin ölçülerinden öte birşeyleri anlıyorlarsa, hiç şüphesiz İslam da öyle bir şey yok. Akıl ve ilmin kabullenemediği bir yakin ve inanç ancak şiddet ve zorla söylettirilebilir. İslamiyette ise asla böyle bir şey yoktur ve olmamıştır. Siz de sakın böyle zorlu bir şeye inanmayın. Evet, İslamiyet bu çeşitten bir şeyi içermiyor. Ve bu araştırmada delillerle göstermek istediğim de budur.

Eğer, o kelimeden, göz ve duygularca görülemeyen şeyleri anlıyor ve böyle olan her şeyin ilim dâiresinden kopmuş olacağını kabul ediyorlarsa o, iğrenç ve yanlış bir anlayıştır. İlmi anlayamamak, kanun ve gerçeklerini görememezlikten kaynaklanmaktadır.

Bu anlayışta, İslamın ilim ve mantığı zorladığına hangi delil bulunur, nerede? Çünkü o anlayışın kuralı, gözün görmediğine, elin değmediğine yoklukla hükmetmektir.

Hiç bir ilim adamı «bilgi yalnız beş duyu ile bilinir» dememiş. Eğer deseydi ilim dünyasında «Bilgiler, duyulan ve duyulmayan diye iki kısıma ayrılır» kuralı kabul edilmeyecekti.

Eğer, duygulardan gizlenen herşey batıl, ilimden uzak, akla aykırıdır kayıtlaması getirilse idi bütün bütün tarihi öğrenimimiz ve gelecek hakkında bekleyişlerimiz, hayal ve hurafelerden ibaret kalacaktı. Hem de tiksinilecek bir hurafe...

Ve o zaman insan zihni maziye bakmaktan, geleceği düşünmekten kesilirdi. Çalışması, bilgisi duygularının altında olan şekil ve olaylardan ibaret kalacaktı. Aklına bunların nereden geldiğini ve nereye gideceklerini soramayacaktı.

Yeryüzünde bu felsefeye inanıp, hayatını ona göre tanzim eden ve aynı zamanda akıllı olabilen bir tek kimse var mıdır?

Bu felsefe, bütün özellik ve rağbet görmesiyle koyu bir delilikten başka ne olabilir?

Bu gün en büyük derdimiz bir kısım insanlar ki; kapalı bir takım slogan ve deyimleri kullanmakla kahraman kesilip, manalarının hacmini bilemedikleri gibi, anlamının hiçbir kuralına da vakıf değiller. Bu halleriyle o kelimelerin sırtına binip delilsiz, mesnedsiz savaş meydanlarına atılıyorlar.

Düşüncelerini, hiçbir ilmî kavramla özdeştiremedikleri halde, «ilim ve ilmî araştırma» sloganlarıyla İslama karşı savaşıyorlar. Onlarca ilmin mânâsı: Araştırmacının dinden uzak durması, sonra gerçeği araştırırken istediği tarafa gitmesi, sözlerini ilmî üslûplarla süslemesi ve bu araştırma yolundaki diğer beğenmediği bütün görüş ve alternatifleri gözardı etmesidir. Bunların bilimcileri çalışmalarını, değişik değişik yollarla birbirlerine zıt görüş ve düşüncelerle sonuçlandırırlar. Buna rağmen çelişkili ve birbirini nakzedici bu görüşler, o bilimcilerce «ilim» sayılıyor. Değişik sonuçlara götüren izm'ler «Bilimsel Araştırma» diye adlandırılıyor.

İşte Darwin, Lamark, Fruid, Marks, Dekart kendi nazariyeleriyle ilim adamlarıdırlar. Çünkü, bütün o teoriler ilim deyiminin gölgesi altındadır. Birbirine ne kadar zıt ve çelişkili iseler de ilmin sıfat ve kutsallığından soyutlanmazlar.

Fakat gerçek ilim nedir?

Ona giden sağlam yol nasıldır?

Ve nasıl çelişkili bilgiler ilim oluyor?

İşte, ilim kelimesiyle İslama savaş açan hiç bir ilim adamı bunlara cevap veremiyor.

Onlar, çalışma ile hantallığı bilmeden, kalkınma ile düşüşü ayırdedemeden, ilmî bir yöntemi benimseyemeden, dediklerine bir ölçü tayin edemeden kalkıp, «kalkınma» ve «duraklama» sözcükleriyle İslama karşı savaşıyorlar.

Sonra, «görünmezlik» ithamiyle cephe açarak inanç, hüküm ve ahlak kurallarını içeren İslamiyet hakikatıyla, o kelimenin müphemliğinden istifade edip, savaşıyorlar.

Fakat görünmezlik nedir; bilmezler, bilmekte istemezler.

Aklın anlamadığı mı, ilmin bilmediği mi, gözün görmediği mi, duygunun sezmediği mi, geçmişin katmerlerinde gizlenen vakıalar mı, yoksa geleceğin içinde olacak gerçekler mi?

Acaba bu «görünmezlerin» hangisi ilme, ilmî anlayışa hakarettir. Yoksa hepsi de mi ilim ve ilmî kanunların dışındadırlar? Ve nasıl dışta kalmışlar, hangi kural ve mantıkla?..

İlmi zandan, zannı şüphe ve basit cahillikten [8] ayıran çizgi ve sınır nedir ve nerededir?

(8) Cehalet iki kısımdır. Bir kısmı hiç bilmemektir. Diğeri yanlış bilmektir. Yani bilmediğini de bilmemektir. Birincisine basit cehalet, ikincisine cehl-i mürekkep denilr.

Bence; ilmi ile övünen bu gibilerin ilk baştaki vazifeleri; ilme de hizmet olarak, bu soruların cevabını ortaya koymaktır. İkinci olarakta; bu soru ve sorunlara gözlerini yummayıp, esas «gaybçı» olmayıp, bilgisiz oldukları işlerde körü körüne ileri atılmamalarıdır.

İslamiyeti «gaybilikle» nitelendiren, müslümanları «gaybçı» diye adlandıranlardan birine soruyoruz: Sabahın erken saatlerinde, meteorolojinin radyo yayınlarını dinliyorsunuz. «Yurt, bütün gün alçak basınç altında olacak v.s. diyor.» Siz de soğuğa karşı hazırlığınızı yapıyorsunuz. İyice giyinir evinizden öyle çıkarsınız. Neden, apaçık mevcudiyeti belli olmayan bir tehlikeye karşı hazırlanıyorsunuz? Görülmeyen ve ihtimalî olan bir şeye nasıl inanıyor, görünmezliğin ta kendisi olan bir olayı kabul ediyorsunuz?

Elinize ecnebi bir dergiyi alıyor, okuyorsunuz. Yeni keşfedilmiş olan acâib ve enteresan bir cihazdan söz ediyor. Bu cihaz, yüzlerce sene önce uzaya yayılmış sesleri toplayıp, ilk konuşulduğu gibi muhafaza ediyor ve isteyene de dinlettiriyormuş. Siz tam bir inançla, o haberi karşılayıp, kabul ediyorsunuz. Hatta gidip başkalarına da, gözünüzle görmüş gibi anlatıyorsunuz. Şimdi, iftihar edilen o ilim ve kanunları, gözlerinizin görmediği bu şeyleri, nasıl oluyor da, inanmayı câiz ve câzip kabul ediyor? Ren-

gini, inceliğini, terkibini bilmediğiniz bu şeylere nasıl inanıveriyorsunuz?

Bazı meselelerde, yalan ve karıştırılma ihtimalini, öğrenme şartlarının eksikliğini, nasıl nazarı dikkate almadan hemencecik kabul edebiliyorsunuz?

Kendisine, ihtisasına güvenip, inandığınız bir doktor, ağzınıza yaklaştırdığınız su bardağında, hayatınızı tehdid eden bir sıvı var diye sakındırırsa, bardağı bırakıp, içinde hayatınızı tehdit eden bir şey olduğuna, hemen inanırsınız. Henüz, kesin belli olup olmadığını dahi merak etmeden, nasıl da gönüllü inanıyorsunuz? Gizliliği aydınlanmayan bir şeyi, nasıl düşüncelerinizde âşikarlaştırıveriyorsunuz?

Üstelik bardakta ne olduğunu kesin bilmediğiniz bir yana tababetten dahi hiçbir şey bildiğiniz yok...

Siz nasıl müslümanları «gaybcı» lıkla nitelendiriyorsunuz? Kâinatı yaratanın haber verdiği gerçeklere inandıklarından dolayı onları ilimsizlikle itham ediyorsunuz, üstelik hiçbir zaman hayatınızda bu haber ve gerçeklerin etkisinden siz dahi kendinizi kurtaramıyorsunuz.

Çalışmalarınıza ve düşüncelerinize bakın görürsünüz ki, bütün onlar, size getirdiğim misallerin yüzlerce benzerleri hatta aynılarıdır. Her gün, her an hayatınızda o misalleri tekrar edip gidiyorsunuz.

Bununla beraber, müslümanları ayıp-

ladığınız kadar sizi ayıplamıyorum. Müslümanlara yaptığınız gibi ortaya atılarak anlattıklarınızı sizin cehalet ve gafletinize delil saymıyorum, yalnızca soruyorum:

—Siz, bir ilim erbabı olduğunuz halde— bir kısmını size misal olarak verdiğim bu görünmez şeylere inanmanızın ilmî yöntemi nedir. Ve o inancı nasıl sahiplenebildiniz?

Eğer gerçekten ilim adamı olsaydınız, bilecektiniz ki bu iş, ancak şart ve kural sahibi ilmî bir yöntem üzerine kurulabilir. Bu yol ve yöntemi öğrenmekte aklınızı az da olsa yorsaydınız, gözlerinizi kapayarak gidip, mânâsını bilmediğiniz İslamiyeti görünmezlik parolasıyle yaymazdınız. Çünkü onda, her hak ve batılın sınırları sağlam, akıl ve düşünce kuralları vardır.

Bu konuda en baştaki ve en tehlikeli hatanız, şimdiye kadar «ilmin» mânâsını, gerçek anlamda bilmemenizdir. Çünkü, siz de bir çok arkadaşınız gibi sanırsınız ki ilim, tabiat âlimlerinin yaptığı deneylerden başka birşey değildir. Onun ötesinde varsayımlardan başka birşey yoktur. Halbuki bütün âlimlerce kabul edilen gerçek şudur: İlim, delilleri ile, bir şeyi olduğu gibi anlamaktır. Maksada uygun olarak, olayların ve nesnelerin özünü anlama vârid olunca, ilim gerçekleşmiş olur. Tecrübe ise ilmin birçok yöntem ve yollarından sadece biridir.

Anlama yolları, öğrenilmek istenilen

hakikatın değişmesiyle değişir. Tabiî, maddî şeylerde hakikatları öğrenmenin yegane yolu gözlem ve tecrübe terazisidir. Evet tabiatta tabiî ölçüler gerek...

Fakat, geçmiş ve geleceğin gerçekleri veya duygu ve tecrübe altına girmeyen itibarî meselelerde kesin bir bilgiye ulaşmanın yolu, yalnızca gelen şu iki rehberdir.

Birincisi: «Telâzüm» (Bir şeyin diğerini gerektirmesi) ve «açık kıyas»tır. Biz burada bunları açıklayacak değiliz. Yalnız okuyucuya hatırlatıyoruz ki «Yakiniyyat-ül-Kevniyye» kitabımın, önsözünde bu telazümü ve açık kıyası detaylı olarak açıklamıştım.

İkincisi: Doğru, kesin haberdir. Konumuzun ilgilendiği de budur.

Bütün âlimlerce ittifakla kabul edilen şudur ki; tecrübe ve müşâhedenin olmadığı konularda, hakikata ulaşmak için en sağlam ilmî yol, kesin haberdir. Fakat iki şartla:

Birincisi: Haberin kaynağı güvenilir ve o kaynağın bilgi, emniyet, ehliyet ve doğruluk noktasındâ yeterli olmasıdır.

İkincisi: O kaynağa giden yol senedli olmalı, zincirleme ravilerle olan o sened evvela sağlam ve sıhhatli sonra tevatür derecesinde olmalıdır. Senette sıhhat ise, ilk kaynağa kadar ki zincirlemede kopukluğun olmaması ve bütün râvilerin doğruluk, mazbutiyet ve anlayışlı bilinmiş şahıslardan olmaları demektir.

Tevatür ise râviler zincirlemesindeki her halkanın yalan üzerinde birleşmeleri muhal olan büyük bir cemaatın bir haberi rivayet etmeleri demektir.

Bu iki şart, haberde birleşince hiç şüphesiz haberin taşıdığı mâna, ilmî bir hakikat olur. İstenmese de inanmaktan, kabul etmekten başka çare bırakmaz. Bu, bütün insanların yaratılışlarında bulunan ortak bir haldir. Akıl, o haberin içindekine ermez ise de, bu kanun o haberi kabul ettirir. Hiç bir insan böyle iki şarta haiz bir habere karşı inanmaktan aklını ve nefsini alıkoyamaz.

Çoğu insanlar, büyük Çin seddini görmemiş, Mısır'ın ehramlarına gitmemiş, «Taç Mahal»ı ziyaret etmemiş, Kâbe'yi de tavaf etmemiştir. Fakat, bu eser ve yerler hakkında hiç şüphesi yok. Velev ki gözleriyle dahi görseler de inançları artmayacaktır. Ve bu inanmada bilgi ve kültürün rolü de yoktur. Yalnız düşünen insan olmaları yeter... Neden?

Çünkü, onları bilme ve öğrenme metodları ilmî, sağlam bir yönteme dayanıyor. O yöntem ise, maddî tabiî tecrübe ve müşahededen pek geri değildir. O, aklî bir yöntem değil, naklîdir. Fakat aklî ve ilmî şartlar üzerinde kuruludur.

Demek, gündüz başına gelecek bir atmosfer düşüklüğüne inanmanız, kafanıza yerleşen, bildiğiniz, eskiden kabullendiğiniz bilgilerinizden kaynaklanıyor: Gözetleme memurlarının doğruluğuna, ihtisasına ina-

nıyorsunuz. Ve size haberi ileten kanala da güveniyorsunuz. İşte kaynak ve senet.

Hiç bir özelliğini bilmediğiniz ve görmediğiniz o harika ses cihazına inanmanız Avrupalı ilim adamlarının, üstün ilmî güçlerine sonsuz güvencinizden dolayıdır. Haberin nakline de güveniyorsunuz. Çünkü güvenilir, değişik haber ajansları ayrı ayrı yollardan haberi aktarmaktadırlar. İşte tevatür.

Çünkü sanat + tevatür + kaynağa güven: Doğru haber için bu, şüphesiz kesin bir ilim kâidesidir. Bu ilmî kâide, görünmez ve tecrübeyle öğrenilemeyen şeyler hakkında olduğu halde, hiç bir şüphe iras etmiyor.

Zannediyorum ki bu kâide, akla uzak kalacak veya insaflı zatların münakaşasına yer verecek değildir.

Eğer bunları anladınızsa görürsünüz ki İslamiyet bu kurallara bağlı olmadıkça tâbilerini görünmez şeylere inanmaya zorlamaz.

Kur'an'ın tâbileri, hiç caiz midir ki gözlerini yumup, başlarını eğerek, akıllarının almadığı şeye inanmak için kendilerini zorlasınlar?

Müslümanlar evvela Allah'ın varlığına ve birliğine inanıyorlar. Bu inancın sisteminde (bildiğiniz bir) görünmezlik, zorlama veya taklit söz konusu değildir. Bunların, bu konudaki dayanakları, gözle görünen eser ve delillerdir. Bu deliller o kadar çok ki, bazı ilim adamları şöyle demişler: «Allah'ın var-

lığının delilleri o derecededir ki inanmak için başka bir vasıtaya ihtiyaç yoktur.»

Sonra, Allah'a inançları, umumi olarak bütün inananları; peygamberlere, hassaten Hz. Muhammed'in peygamberliğine inanmalarını gerektiriyor. Ve bu konuda, içinde «gaybîlik» olmayan, açık kapalı binlerce delil göstermişlerdir. Bu kısa araştırma da, o delilleri göstermek mümkün olmuyor. Fakat eğer isterseniz onların bir kısım kaynaklarına dönelim: İşte o kaynaklardan bir kısmı vahy gerçeği, Kur'an ve vahy üstünde ilmî araştırmalar, Hz. Muhammed'in (s.a.v.) hayatı, şeriatı, ahlakı vesaire yaptıkları...

Müslümanlar, adı geçen delillere dayanarak Hz. Muhammed'in (s.a.v.) peygamberliğine inandıklarında, Kur'an'a inanmaları gerekti. Üstelik, Kur'an'da bu inanç meselesini isbat eden delilleri de buldular... Kur'an'ın mucizeliğine ve içindeki vazgeçilmez delillere değinmemiz sözü uzatacağından kısa kesiyorum. Fakat isteyen, sade, net, kesin bir ifâde ile bunları işleyen kaynaklar mevcut ve kısaca bahsi geçti, onlara müracaat etsin.

İşte müslümanlar bu üç hakikata inandılar. İçinde aldatma, sapıtma ve karıştırma olmayan ilmî kaideler üzerine inançlarını bina ettiler. İçine bakıp haşrin, ruhların, mizanın, Cennet ve Cehennemin isbat edildiğini öğrendiler. Kur'an'ın başka gaybî âlemlerden ve gaybî varlıklardan söz ettiğini anladılar. Ve yine Onda kâinatın, insanın, her-

şeyin ölçülü, muayyen sınırlar içinde yaratıldığını, tesâdüfün olmadığını ve olayların yazıldığını gördüler.

Acaba bu haberlere karşı ilim kanunu neyi gerektiriyor. Ve Allah'tan geldiği kesin ilmî delillerle isbat edilen o Kur'an'a karşı ne denilebilir ve karşısında yer alınırsa yerine ne getirilebilir?

Neden Kur'an'ın koyduğu kanunlar ve söylediği Cennet ve Cehennem gibi cezalar gaybî, görünmez ve halka dinlettirilmez oluyor da, devletin koyduğu kanunlar ve gelecek cezaları görünür ve itaat edilir oluyor? Halbuki ikisi de, müstakbel şeyler hakkındadır.

Neden meteorolojinin gelecekten verdiği haberlere inanıyorsunuz da, Kur'an'ın gelecekten verdiği haberlere inanmıyorsunuz? Halbuki ikisi de gaybîdir. Görünmez şeylerdir... Bir teknisyenin verdiği haberlere inanıyorsunuz da, kâinat sahibinin, sizi yaratanın haberlerine kulak vermiyorsunuz?

İster misiniz sizin yerinize ben cevap vereyim.

İşte size cevap: Sizi bu sonuca götüren görünmezlik değildir. Çünkü, iki mesele de görünmez şeylerdir.

Devletin geçmiş icraatı varsa, Allah'ın bütün geçmiş zamanda ve şimdiki zamanda, binlerce azapları, musibetleri vardır. Gözler önündeki açık icraatı vardır. Güneşi yaratan, Cehennemi de yaratır, Baharı yaratan Cenneti de yaratır.

Sizi bu yol ayırımına getiren, İslamî meselelerin kaynağına inanmamanızdır. İnansaydınız, onun haberleriyle diğer kabul ettiğiniz kaynakların haberleri arasında böyle bir ayırım yapamazdınız.

Eğer, meteoroloji mühendislerine inandığınız gibi Allah'a inansaydınız, devlete inandığınız kadar, kâinattaki ilahi devlete ve idareye inansaydınız, doktoru tanıdığınız kadar Allah'ı bilseydiniz, bu iki eşit hakikatları ayırmazdınız. Aklın, yaratılışın kabul ettiği ilmî kanuna itaat edecektiniz. İşte şu kanuna; kaynağa güven ve ondan gelen haberin tevatürle gelmesi eşittir kesin bilgi. Göz görmese de, beş duyunun kapsamı altına girmese de...

Allah, insanı toprak maddelerinden yarattığını, onu baştan beri en güzel bir kıvamda kıldığını söylüyor. Darwin ise maymundan geldiğini haber veriyor. İkisi de ürpertici haberlerdir. Fakat bakıyorum, siz Darwin'i eleştirdiğiniz halde (9) yine onu kabul ediyorsunuz. Kur'an'ın haberleri kâfi sened-

(9) Darwin, «Türlerin Kökeni» adlı kitabında teorisine yapılan itirazları yazıyor. Onlardan birisi: Alimler, buzul çağına ait bazı hayvan iskeletlerine rastlamışlar. Bu günkü yaşayan fertlerle karşılaştırılmış ve görünen durum, aralarında hiç bir gelişme ve değişmenin olmadığıdır. Darwin, bu itirazlara şöyle cevap veriyor: «Böyle sınırlı, belli sorulara cevap vermemiz gerekmez. Çünkü bundan çok daha kolay sorulara da cevap vermediğimi biliyorum, bunda bir sakınca yok..» (Türlerin Kökeni)

lerle, güvenilir kaynaktan geldiği halde ondan yüz çeviriyorsunuz, acaba sebep ne?

Sebep: Siz Darwin'e inanıyorsunuz, ferâset ve sezgisini doğruluyorsunuz. Bilgi ve bürhanınız olmadan, gaybî, görünmez şeylere itikad ediyorsunuz. Allah'a, sizi ve bütün maddeyi —canlı cansız yaratan Allah'a— inanmıyorsunuz... Halbuki bunda da binlerce delil ve bürhan var. Darwin'in tahminine inanıyorsunuz onun zannını ilim kabul ediyorsunuz da; Allah'ın hakikatlı haberlerinden, gaybî görünmez şeyler diyerek kaçıyorsunuz. Çünkü o hakikatlı haberler, size bir değer veriyor. Sizde ise, hakikatte hiç bir değer kalmamıştır. Demek sizinle müslümanlar arasında fark: siz ilim adamısınız da, müslümanlar ilmin seviyesine henüz yetişmemişler. Gerçekten aldanıyorsunuz, isteseniz de istemeseniz de... Bütün bu konularda bildiğiniz mânada, düşünce ve yolunda yanlış gidiyorsunuz. Çünkü, hiç bir âlim ve âkıllı yok ki, ilmî kanun ve şartlarla geldikten sonra gaybî haberlerin vazgeçilmezliğine inanmasın.

Müslümanlarla aranızdaki tek fark: Onlar haberin kaynağına inanıyorlar, yakîn derecesinde gelen haberlerin senedini, tevatürünü soruşturup, ilmen ona inanıyorlar, kanunen onu tasdik ediyorlar. Ve vazgeçilmez bir gerçek olarak ona yapıştılar. Siz ise ilk kaynağı inkar ettiniz veya şüphelendiniz. Sonra, gelen haberlere, kesin mi, zan mı,

delilli mi delilsiz mi diye bakmadınız. En sonunda da aslını inkâr ettiğiniz gibi hepsini de küfrünüzle gizlediniz. Şarlatanlığınızla örtbas ettiniz.

Öyle ise sizinle olan konuşmamızın, görünmez şeylerin ilmiliği üzerine olması gerekmez. Bir ilimci olmanız hasebiyle bizi aldatarak bu konulara çekmeniz dahi size yakışmaz. Biz sizinle yalnız Allah'ın varlığı, birliği ve O'nun delillerini konuşmalıyız. Sizin de bu konuda müşküllerinizi göstermekten çekinmemeniz lâzım.

Bunu yapar, sonuna kadar araştırma yöntem ve yolunu takip ederseniz, ondan sonra sizinle başka bir konuya geçebiliriz. Bilinen bir konuyu idrake çalışalım. Hiçbir akıl sahibi ve insaflı için gizli kalmayan asabilik, inad ve nefisperestlikten temiz olan herkesçe kabul edilen bir şeyi gözönüne getirmeye çalışacağız. Biz onu biliyoruz. İnsanlar onunla ve onun için düşünür, ilmî bir delil ve araştırma olmaksızın çok kişiler ona bağlanmışlardır. İşte o hakikat ve gaye Allah'ın varlığı, peygamberlik ve Kur'an'dır. Buna gidiyoruz ki, senin onlar gaybdır, gaybı ise ilim kabul etmez dediğin şeyler. Nasıl ilim ve mantığın kalesinde yerlerini aldıklarını göresin? Belki onlar ilim ve mantığın ta kendileridir. Ve öyle sağlam bir kaleye de şüphe okları asla giremez.

Öyleyse müslümanların geri kalmasından kimler sorumludur?

Geçen sahifelerde gördüğünüz gibi İslam dini, müslümanları saran gericiliğin hiç bir sorumluluğunu taşımıyor... Ne Kur'an'ın haber verdiği gaybî şeylere inançta, ne de içerdiği kanun ve ilkelerinde..

Fakat müslümanların geri kaldığı bir gerçektir. Ve onlardaki geri kalmanın sebepleri vardır. Ve İslam hakkında bildiklerimiz, bize o sebepleri araştırma sorumluluğunu yüklemektedir.

Nasıl ki, hiç bir sebeb olmadan yalnız, İslama kızan ve ona bağlı olduğundan alabildiğine sıkılanlar vardır. Ve onların kişiliklerine mütenasib karakterleri vardır. O karakterleri onları düşük göstermektedir. Öyleyse o sebepleri İslama yapıştıramayız ve yapıştırmamız da doğru değildir. Öyle sebepleri araştırmamakta caiz değildir. Araştırmamamız, içinde olduğumuz duruma rıza göstermek demektir. Araştırma yapmamamız İslamiyeti ve müslümanları küçümsemektir. Cezası da Avrupalıların değersiz kabuklarını yalamak olur.

Müslümanların geri kalmasından kimler sorumlu diye sorduğumuzda görüyoruz ki, bir gurup araştırmacı, cevaplandırmakta düşünce zorluğunu kabulleniyor. Medeniyetlerin insan gibi tabii ömürleri olduğu görüşüne katılıveriyorlar. Onlarca: medeniyetler doğar, gençleşmeye doğru kalkınır. Sonra

duraklar, düşer ve ölür. Hangi medeniyet olursa ve nerede bulunursa bulunsun. Beslenme gücü ne kadar güçlü ise de ve düşmanlarından ne kadar emniyet ve selamette kalsa da mutlaka bu tabii hayat seyrini yaşayacaktır. Hatta, bu medeniyet bünyesindeki maddî şeyler dahi bu gelişme ve ölüm kanunundan kendilerini alıkoyamazlar. Çocukluk + gençlik + ihtiyarlık, ölüm.

Onlar, medeniyetleri ve medeniyetlerin getirdiklerini bu kanunun altına almalarını şöyle yorumluyorlar: Medeniyetler, bu tabii kanun altında olan varlıkların düzenli çalışmalarının meyvesidir... İnsandan tutun da en küçük enerji kaynağına kadar bu kanun içinde yaşıyorlar. Elbette ağaçta olan kanun, meyvede de olacaktır. Doğma ve ölme kanunu medeniyetlerin temel unsurlarında varsa, elbette kendisinde de o kanun yürürlükte olacaktır.

Çoğu zamanda, bu araştırmacıların bir kısmı, bu görüşün şampiyonluğunu İbn-i Haldun'a veriyorlar. Ve bu görüşe benzeyen Mukaddime'sinden bazı metinleri de delil getiriyorlar.

Gerçekte İbn-i Haldun, her ne kadar medeniyetleri insanın ömrüne benzetiyorsa da fakat, öleceklerinin kesinliğini söylemiyor. Üstelik o, medeniyetlerin gelişmesini, gençliğini, güçsüzlüğünü insanların elinde olan bir takım serbest sebeplere bağlıyor. Ona göre medeniyet, insanların enerji, işlem ve çalış-

malarına bağlıdır. İbn-i Haldun'un bu görüşle ve bu görüş sahipleriyle hiç bir ilgisi yok.

Sonra, bu görüş sahiplerinin yorumu her ne kadar şeklen sağlam ve mantıki görünse de, hadd-i zatında bâtıldır.

Çünkü, insan ve diğer benzeri biyolojik yaratıkların iki çeşit varlıkları vardır. Biri, Ferdi Varlık: Bireylerde fertlerde görünür. O, doğum gençlik, ihtiyarlık ve ölüm kanununa tabidir. Hiç bir zaman hiç bir irade ve güç ile kendini bu kanunun hakimiyetinden kurtaramaz. Diğeri: Nev'i varlıktır: Tekrarlanan mahiyetlerde, sürekli devam eden birey ve fertlerin zincirlenmesi şekliyle varlığı devam eder. Bu, o kâide altına girmez ve onunla hiçbir ilgisi yok. Çünkü bu 'nev'i' varlık uzun senelere rağmen birbirine bağlı ve devamlıdır; değişik fertlere, bireylere girip değişik, zincir halkalarına geçmişse de varlığını yine devam ettiriyor. Medeniyet örgüsü ise herhangi bir toplum için, ancak nevi varlık kuvvetiyle, toplumun sahnesinde gözükmektedir veya nurunu dağıtmaktadır. Bunlar, ferdin cüz'î kuvvetiyle oluşmuş değildir. Ve olamaz da.

Öyle ise, içinde bulunulan geri kalmanın sebeblerini tam bir cür'et ve netlik içinde araştırmak zorundayız ve bu vazgeçilmez bir vazifedir. Çünkü hiç şüphesiz bunun ilgisi kusurlarımızda odaklanır. İmkanât ve çalışmamızla bu eksikliklerimizin giderilme çarelerini bulabiliriz.

Bu günkü medeniyetlerimizin tâbi olduğu bu ihtiyarlık ve ölüm, sunî, ihtiyarımızla yaptığımız, ihtiyarî bir kanunun meyvesidir. Ve muhterem okuyucudan bilmesini istiyorum ki, değineceğim ve açıklayacağım sebepleri sayarken İslam ve Arap toplumlarından herhangi özel bir toplumu kastetmiyorum. Ben bütün olarak bu toplumların tümüne bakıyorum. Zaten sonradan görülecek ki, İslam âlemi bu sebeplerin odağında süründürülmekte ve sömürülmektedir.

Ve yine muhterem okuyucudan bilmesini istiyorum ki, Bir bina ancak temel üzerinde yükselir. Temel dahi kırıntı, yıkıntı ve kumları kazıyıp temizlemekle ancak var ve sağlam olur.

Arsasındaki kumları görmezlikten gelen, sonradan evi parçalanıp başına yıkıldığı vakit artık görmemezlikten gelemez. İçinde inlediğimiz ve verem olduğumuz geri kalmanın sebeplerini öğrenmekte cür'etli olmamız gerek. Sonra o gaddar, gericilik düşmanımızı göstermekte ve onu mağlup etmekte, açık ve birbirimize yardımcı olmalıyız.

Bu konuda tek desteğimiz, üstün ve şerefli bir gayemizin olması ve aydınlık bir yarına kavuşmak için yararlı bir yolda çalışmamızdır. Bu, hatalarımızı teşhis, bizim için uzun ve sürekli inleyiş ve sancılardan daha üstündür. Evet, ilmî ve doğru bir şekilde onun sebeplerini, âmillerini, araştırmamaktan veya araştırıp da şaşı gözüyle bakmaktan çok daha iyidir.

Eşyayı olduğu yerde görmezsek, veya

olduğundan fazla görürsek, zâlimi görüp de mazlûma darbeyi indirirsek, yürüyüp de yokluğa yuvarlanırsak, o zaman bize ne suçu itiraf, ne de pişmanlık bir fayda verir. Araştırmamızın ilmiliği bize fâide vermediği gibi cür'etimizin de bir değeri kalmaz..

İşte, bizi geri bırakmakta, ortaklaşa çalışan âmillerin tümü, gelen şu sebeplerdir:

Birinci Sebeb

Ruhi ve Fikrî İstikrarsızlık

Bu sebep, anlatılması ve açıklanması epey uzun, değişik âmillerle rolünü oynamakta. Öyle âmiller ki ruhlarda, fikirlerde rengarenk ıstıraplar uyandırıyor.

Bu âmiller ne olursa olsun, fikrî ve sosyal hayata geçen her toplumda, bu tip ıstırapları uyandırmaları çok tabii bir olaydır. Fakat bizim en büyük belamız, bu geçitte çok oyalanmamızdır ve gerçekten geçiş dönemi çok uzun oldu.

O dönem, Osmanlı hilafetinin sonlarında başladı, bu güne dek de devam ediyor.

Zamandan uzun bir ömür. Ve o ömür boyunca bu geçişin her bir döneminde durmadan kıvranıyoruz. Geçmişle irtibatımız kesildi. Onun servet ve malından elimizde bir şey kalmadı... Kalan bir şey varsa o da, onu hatırlayıp övünmemizdir. Gelecekten de umutsusuz, sürekli ayağımız geri kayıyor, geriliyoruz. Kuru istekler ve hayallerden öte, gelecekle bağ kuramıyoruz.

Fakat, bu geçidden geçmemiz âniden ve kendi ihtiyarımızla olmadı. Bizim kendi kendimizi yönetme gücümüzü elimizden alan çok değişik güçler ensemizde kenetlenmişdi...

1 — Osmanlı hilafeti yaşlanmıştı. Ecnebi bulutlarının dolusuna tutuldu... Bozguncu «kurtlar» içine girdi. Eski gücü, düzen ve canlılığı gitti, güçsüz, dağınık ve cansız kaldı. Sonra, içinden kopan «Turanî» fırtınaları önce parçaları ayırdı sonra etrafına bu parçaları dağıttı. Ve siyonizmin plânları, örümcek tuzağı gibi içinden, her tarafını kuşattı. (*)

2 — Savaş yarışmacıları ganimetlere sızdılar, aralarında mal ve mirası paylaştılar. Evet, İslam memleketlerini paylaştılar. Osmanlı hilafetini topa tutmak yolunda her nevi çalışmayı yaptılar. «Hasta adam» dedikleri «Hilafetin» kanını emdiler. Çabuk ölmesine çalıştılar. Çünkü hedeflerine böyle ulaşacaktılar!

3 — Avrupa Devletleri kalkındılar, şimdiki uzay asrımıza benzeyen buhar çağına girdiler. İlim ve sanatın sırtına bindiler. Bu yükselişin önünde büyülendik, gözlerimiz perdelendi. Bunun da en baş sebebi, hayatımızdan kuvvet kaynakları çekilmiş çıkarılmıştı. Hasta adamın dermansız haliyle uyanıyorduk... Savunuyorduk veya çabuk öl-

(*) **Bu özetin anlamını öğrenmek için Haym Waizmen'in Hatıralarına bak...**

dürülmek istiyorduk!... Sonra, birlik ve beraberliğimizin can damarları mirasçıların ve yerli yaltakçılarının eline geçti.

4 — O büyülenmenin tesirleri olarak, Avrupanın peşinde, körü körüne bir taklitçisi olduk. Onun kalkınmasına benzer bir kalkınmayı umuyorduk. Onların yükseldiği yollardan yükselmek istedik. Onların dinlerine karşı uyguladığını bizde İslama uyguladık. Evet, bütün bunlar o büyünün, perdelenmenin ve aşağılık kompleksinin etkileriyle oldu...

İngiltere bu eksiklik kompleksini sömürdü. Ve bu kompleksi, yaşatmak için ruhumuzun en derinlerine felsefik bir tohum ekti... Çünkü bize zannettirdi ki, «Avrupa gibi bir kalkınma, ancak din ve ideolojide devrim ve inkılâb yapmakla gerçekleşir.» Dinlerin değişik olması halinde, hiç bir zaman o büyülü «İngiliz Kalkınma» planı gerçekleştirilemez!

Ve kısa zamanda, bir çok araştırmacı, düşünür ve ilim adamı bu felsefik sözlere aldandı. Memleketlerine, Avrupanın uyguladığı gibi İslamî ıslahat programlarını uyguladılar. Bu ıslahatçılar kısa zamanda ün saldılar. İnsanlar onları övmeye başladı, onlar için alkışlar koparıldı... Onlara aldananlar üstün sıfatlarla kendilerini isimlendirdiler. İnkılâb lideri, kalkınma ve kurtuluş öncüleri diye toplumda ün toplamaya başladılar. Öyle ya Avrupada arkadaşları da öyle ün kazanmışlardı.

Ve böylelikle bu âmiller bugün, böyle içinde sürçtüğümüz bu darboğaza bizi getirdiler.

İlim ve mantık ölçüsü ile doğal gelişme kuralları içinde, insicamla geçmişten sürüp gelen bağlarımızı kopardığımız gibi, başkalarına benzer kalkınma umutlarımızdan hiç birini de gerçekleştiremedik. Yukarıda dediğimiz gibi; hâlen bu ağır darboğaz hapsinde kıvranarak dövünüp duruyoruz.

Bu ihtilaf ve döğüş döneminde, çelişkili çarpık sloganlar, görüşler, düşünceler ortaya çıktı. Bir kısmı, geçmişin her şeyini hor görüyor; zira eskidir ve modası geçmiştir. Bir kısmı bunun tam tersine gidiyor. Her yeniye karşı savaş açıyor. Çünkü yeni ismi, eskinin aksidir. Başka bir kısım da akıl ve düşünce ile şöyle çağırıyor: Eski de olsa her hakikata yapışmak gerek... Yeni de olsa her faydalı ve uygun şeyi uygulamak lâzım...

Bunlar, onlar ve öbürküler durmadan çarpışıyorlar, öyle bir atmosferde çarpışıyorlar ki, kendilerini ne akıl kurtarabiliyor, ne de düşünce bu didişmeye dayanabiliyor. Hazırlanan hâkimiyeti sağlayan, yalnız ve yalnız nefis duyguları, benlik damarları oluyor. Onların toz ve dumanları içinde de akıl ve mantığın parlak cevheri kayboluyor. Sonra bu çarpışmalar, tâlim ve terbiye programlarına yansıyor, hatta aks-ı sadâsı vâz ve irşad minberine yükseliyor. En sonunda bir dev duman olarak yeni gelen nesillerimizi azgınca yakıp kavuruyor.

Böylelikle, öğreten büyükler, öğrenen küçükler bölük bölük, parti parti bu bitmez tükenmez sonuçsuz kavganın dalgaları içinde karşılaşıp kızışıyorlar. Halbuki etraflarında geleceğin meseleleri, kalkınma ve ilerlemenin yolları apaçık duruyor, bekliyor ki toparlanıp kendisine yönelsinler, ortaklaşa çalışsınlar, meselelerinin çözümlerini ortaklaşa arasınlar.

İşte böyle, kıraç bir kum çölünde, düşüncenin parlaklığı dağılıyor; ruhî istikrar kayboluyor. Fertler dahi fikri örten perdelerin, ruhu derinden sarsan ıstırapların kurbanı olup gidiyorlar.

Ümmet veya toplum, yenilenen bir ferten başka nedir ki? Bu kalın perdeler, o büyük varlığında gözünü kapatıyor. İlim ve keşfin yolunu örtüyor... Onu maymun taklidinin fâsit dâiresinde döndürüp, şaşırtıyor.

İkinci Sebeb

Kapsamlı Bir Planlamanın Olmayışı

Kapsamlı plândan gayemiz: O plân, toplumun her yönden ilerlemesi için geniş bir cadde olsun. Bütün sosyal düşünce ve iktisadî çalışmaları düzene soksun. Bu düzenden öyle bir ruh, bir komuta gerçekleşir ki, bütün toplumu hep bir istikamette, kalkınmaya doğru sürükler.

Çünkü maddî gelişme dahil, genel sosyal bir kalkınma projesi, ancak, iktisadî, içtimaî ve fikrî çalışmalardan eşit ve düzenli beslenen bir güç ile gerçekleşir. Bu çalışmalar arasında herhangi bir karışıklık başlayınca veya vâdesi gelmeden biri tohumlarını saçarsa, ondan bir çok olumsuz etkilenmeler olur, toplumda yerleşip uzadıkça da, etkileri genişleyerek artar. Tıpkı, bir yere açılan iki zâviyenin arasındaki mesafenin gittikçe genişlediği gibi...

Bu, menfi çalışmalar bütününün ehemmiyet ve tehlikesine bakılırsa, kalkınma ve gelişmenin teminatı için, her bir toplumda, o bahsettiğimiz plânın büyük ehemmiyet ve değere haiz olduğu görülecektir.

Dünyanın gelişme grafiğini takip edenler bilir ki, 'plânlama' isminde yeni bir «ilim», Batının değişik üniversite ve enstitülerinde okutulan mühim «ilimler» içinde baş ders yerini almaktadır. Ayrıyeten, daha önce bilinmeyen değerinin artık görünmesinden sonra, bu ilim dalı için özel üniversite ve enstitüler kurulmaktadır.

Acaba İslâm âleminin topraklarında dalgalanan değişik çalışmalarda, bu plânlamanın, ne derece payı vardır?

Şüphesiz istatistik ve plânlamaya önem veren, özel bazı kurumlarımız var, içinde araştırmacılar, çalışanlar, görevliler alabildiğine mevcuttur. Fakat bu kurumların büyük çalışmaları belli sınırlarda durmaktadır; göstergeler, istatistik grafikleri ve beyannamelerden öte geçemiyor. Sınırlı bir noktada göstermelik bir çalışma niteliğinde kalıyorlar.

Bu grafik ve beyannamelerin, toplum bünyesindeki ilişkileri, kopuk sayılabilir derecede zayıftır. Bazı ilişkiler olsa da, toplumu düzenleyecek, ona ruh olacak dengeli bir plân olamıyorlar. —Veya bilinçli bir yönlendirme, bu görevlerini 'iydiş' bir şekilde devam ettirmelerini sağlıyor.—

Size bazı misaller göstereceğim. Umarım ki, onların herhangi bir memlekete has olduğunu sanmazsınız.

1 — Hepimiz biliyoruz ki, ilkokul safhasında eksik bilgi ve değerlendirme, haksız ve yetersiz olduğu halde göz yumma ve diploma verme, kalkınma ve gelişme grafiğinde uzun bir zikzak olarak senelerce sürer gider. Kısa zamanda toplum eğitimine de kök salar, ıslah ve temizleme girişimleri o kökleri kolay kolay bir daha sökemez.

Bu, ilkokul safhasında bir sefer olan ehemmiyetsiz bir şey gibidir. Ya birde, her dönem böyle giderse ve bu durum ortaokul, lise döneminde ve diplomalarında da devam ederse, acaba neler olur?

Bu, körce esgeçme fırtınalarını veya özel, günübirlik etkenlerin getirdiği dalgaları hangi üniversite istiap edebilir. Ve istiapları için bir plânlama düşünülebiliyor mu?

Veya bundan sonra, üniversite mezunları ile devlet ve toplum ihtiyaçları arasında sağlam bir uyum sağlanabilir mi?

2 — Maarif ve sosyal meselelerde ise, kalkınma ve gelişmeye götüren birleştirici plânlama yoluna, elinizi tutup götürecek hiç bir eğitim, hiç bir araştırma, hiç bir yönlendirme bulamazsınız... Ne radyoda, ne televizyonda ne de basında.

Bir daha hatırlatıyorum. Bu yalnızca bizim memleketimizde olan bir şey değil, bütün âlem-i islam, aynı gerçeği yaşamaktadır.

Şayet araştırmalara bakabilirseniz, eğitime, sosyal yönlendirmelere bakın. Hepsini değişik mânâlı, zıt gayeli, köksüz âni düşüncelerin ürünü olarak görürsünüz. Bilimsel bir eğitimle yapılan, toplumun hayatî ihtiya-

cını karşılayan, plânlama toprağında o öğrenim ve yönlendirmelerin hiç bir kökünü göremezsiniz. Ve anlarsınız ki, biz hakikat toprağına yerleşmemişiz. Ondan dolayı, böyle cansız, ölü gibi kuruyup, yabancı rüzgarlarıyla sağa sola düşüyoruz. —O sebeble bizi kınıyorlar, o sebeble geri kalmışız.—

Nice araştırmacılar, konuşmacılar, kadının evinde oturmasından yakınıyor, o görüşe sahip olanlardan nefretle söz ediyor. Bu düşünceye sahib olanlardan sebebi sorulunca diyorlar ki; «Yeni toplum yapımız, fabrikalarda, işyerlerinde çalışacak bir çok ellere muhtaçtır.»

Fakat, bunun yanında başka nice araştırma ve konuşmalar, seminerler, mümkün oldukça babaların çocuk azaltmaları gerektiğini söylüyor... Açlıktan korkutarak öylece iğrenç cinayetleri işletiyorlar. Evet; orda nüfus azlığından şikayet eden aynı kalemler burda nüfus çokluğundan yakınıyor.

«Biz sanâyi asrında —yaşıyoruz. Onun için sürekli— çalışan bir çok ellere muhtacız; bundan dolayı kadının evinde durmaması, yalnız çocukların terbiyesiyle yetinmemesi gerek. Fakat aynı zamanda biz, bu çalışan ellerin azaltılmasına da muhtacız, nüfus artışını azaltmak gerek. Çünkü önümüzdeki yıllarda korkunç bir nüfus patlaması olacak, onun için nesli sınırlandırmanın kârı zararından daha üstündür.»

Acaba iki çelişkili belki de zıt yönlendirmede plânlamanın yeri nedir?... Ben bu konuda bir tarafı tutmak gayesinde değilim. Yalnız plânlamayı, mantığını arıyorum. Her ne kadar, araştırma ve öğrenme gerektiren bir mesele ise de...

Toplumumuzda ihtiyaç duyulan ilim adamları, kâşifler ve maharet erbabını yetiştirmek için şimdiye kadar hiç bir eğitim ciddi bir gayret görülmüş mü? Halbuki böylelerine öyle ihtiyaç var ki, kalkınma ve gelişme tekerini çevirsinler ve onların çalışması ile demogralistlerin tabii seleksiyon kanununa göre ne kadar nüfus kesafetine ihtiyacımız var olduğu bilinsin. Sonra bu çalışma yolunda gereken canlı bir duruma geçmek için o kesafeti ya azaltmaya veya çoğaltmaya gidilsin ve ona göre düzenli olarak sosyal şuurlandırma ve yönlendirmeye yönelinebilsin. (10)

Eğer böyle kapsamlı bir incelemeyle öğretim gerçekleşseydi, değindiğim bütün bu sosyal düşünce ve araştırmaların zikzak ve karışıklıkları ortadan kalkardı. Ve toplumun, etrafında dönüp durduğu zayıf görüşler, kavga ve muhalefeti olamazdı.

3 — İktisadî konuda ise, bilirsiniz ki, sağlam bir kalkınma ve gelirin artması için, üretim ve tüketim arasında sağlam bir uyum gereklidir. Bu uyum ancak ekonomistlerin dikkatle çizdiği bir plânla olur. Ve o plân ancak güçlü bir yönetimle icra edilebilir.

(10) —Bu mantıkla hareket edenlerin, kendi mantıklarının tutarsızlığını göstermek için, böyle söylenmektedir.—

Memleketimizde, iktisadî kalkınmayı canlandıracak hiç bir kapsamlı plânlama icra edilmiş mi?

Sanırım ki Avrupanın gelişmiş memleketlerinde olan en medeni, harika cihazları memleketimizde gördüğünüzden bu sözlerime şaşarsınız.

Ces-kardistan, 1976'da yazdığı «Fransız Demokrasisi» kitabında diyor ki:

«Memleketimizde on beş sene önce hiç kimsede televizyon ve çamaşır makinası bulunmazdı. Fakat 1975'te onda yedi aile, ikincisine, onda dokuzu da birincisine sahip olmuştur. 1953'te, bir vasıtaya sahip olanların oranı şöyle idi... %8 işçilerden, %32 orta esnaftan, %56 yüksek esnaftan. Fakat bu oranlar 1973'te şöyle gelişmiştir: %66 işçilerden, %86 orta tabakadan, %87 yüksek tabakadan...»

Biliniyor ki, çamaşır makinesinin bize geldiği dönem takriben onbeş sene önce idi. Televizyon dahi Fransa'dan beş sene sonra bizde yayıldı.

Şüphesiz, giyim, süs eşyaları mobilyayı da televizyon ve çamaşır makinasına kıyaslayabilirsiniz.

Bu konuda esas ilginç nokta şudur ki, geri kalmaktan kurtulma yollarına başvuran bir bölgenin, Avrupa gelişmesinin baş numunesi olan Fransa ile iki at gibi, eşit bir çizgide, tüketim ve konfor yarışmasına girişmesidir. Halbuki aynı zamanda üretim

ve milli gelirleri arasında korkunç, büyük bir fark vardır.

Bir toplumun, gelişme ve kalkınma isteğini tüketim ve aşırı konfor ile göstermesinden daha büyük bir musibet ne olabilir ki? (11)

Gayet açıktır ki ben, gelişmekte olan toplumumuza konforun Avrupadaki kadar girmesinden üzüntümü açıklıyor değilim. Hiç bir insan yok ki memleketinin rahat yaşamasını istemesin.

Fakat gerçekten üzücü olan şudur ki: gelişmemizi gösteren, yalnız tüketimin artmasıdır. Yani Avrupanın tüketim ve konforu, onların üretim ve iktisadi üstünlüklerinin olgunlaştırdığı meyvesi iken, bizde ise hayatımıza giren meyve deyil tomurcuk gibidir; bir anlık lezzet için hayatımızdan onu, olgunlaşmadan koparıyoruz, fakat sonra çekilmez acıları çekiyoruz.

Eğer, kapsamlı bir plânlama olsaydı, o plân toplumu düzgünce çizilmiş bir yolda yürütseydi... O yolla, değişik doğal kaynaklarımızdan, ilmî kapasite ve tarihî miraslarımızdan gerçek manada istifade etseydik; gelirin artması için düzgün bir çalışma olsaydı, kendi kendimize yetecek kadar, yararlı sanayi kurulsaydı... Elbette ki aradaki tevil götürmez fark olmayacaktı.

---

(11) —Geri kalmış memleketlerde, bu şuursuz tüketimin içyüzünü görmek istiyorsanız, Ali Şeriatı'nın «Medeniyet ve Modernizm» kitabına bakabilirsiniz. (Çev.)—

Bir plânlama mevcuttur. Fakat, bilinmez bir sebepten dolayı bu plânlama, bir türlü beyanname ve istatistik grafikleri görünümünü aşamıyor» derlerse; Ben de diyorum ki; öyle ise işte üçüncü sebep ki, başkalarını geriden takip etmenin ve geri kalmanın en fazla sorumluluğu ona aittir. İşte ona başlıyoruz.

Üçüncü Sebeb

Toplum Bireylerinin Yekdiğerine İtimad Etmemesi

Toplum bireylerinden maksadım: yöneticileri de yönetilenleri de eşit olarak göz önüne almaktır.

Bu üçüncü sebebin, kalkınma ve gelişme yolundaki olumsuz etkilerini açıklamadan önce, size şunu hatırlatmam gerekir ki: çeşidi ve kapsamı ne olursa olsun, herhangi bir üretim projesine girişmek, ancak sosyal yapının her tarafından ve her tabakasından, o projeye kadar ulaşan genel bir yardımlaşma ve çalışma sistemine dayanmakla olur. O projenin direkleri yalnız bir gurup veya bir sınıf olunca olumlu ve değerli bir netice vermesi asla mümkün değildir.

Sosyal yardımlaşma ve çalışmadan gayem, toplumun her tarafını kaplayan bir kapasite demektir. Büyük bir toplum içinde az bir fırkanın yüklendiği bir girişimin pek değeri yoktur. O fırkanın ihtisasları, maharetleri ve kapasiteleri ne olursa olsun.

Çünkü bu fırkanın, çok guruplar karşısında, yalnız bir fırka olmaları, bütün kuvvet ve sayılarının temel değerini bozmaktadır.

Çünkü, böyle bir girişimde, tek tarafın veya bir fırkanın güç kaynaklarının en birincisi, ne olurlarsa olsunlar, o fırkanın diğer fırkalarla anlaşma ve karşılıklı birbirlerine güven beslemeleridir.

Tersine, o fırkanın güçsüzlük ve verimsizliklerinin en tehlikeli nedeni, çalışmalarının kendi iç alemine münhasır kalması ve kimse ile ortaklaşa çalışamamalarıdır.

Toplumdan herhangi bir fırka gücüyle bir devleti yıpratabilir, bir milleti esir edebilir, yönetimi ele alabilir. Fakat tek başlarına hiç bir vakit kalkınmayı, zaaf ve geri kalma sebeblerinden kurtulmayı beceremezler. Çünkü iki işin arasında büyük bir fark vardır.

Birincisi, yani yönetime geçmek, o fırkanın yalnız gücüne, azmine ve ince plânlamalarına dayanır.

İkincisi, yani gelişme ve medeniyet kurmak ise, ancak, güç ve ilerlemenin bütün sebep ve unsurlarını, toplumun bütün fert ve fırkalarından elde edilen verileri düzenleyerek, gelişme ve kalkınma yoluna yöneltmekle olur.

Evet, birincisi belli bir hedefe yönelik bir baskıdan öte bir iş değildir. Onun için bir el ona yeter. Fakat ikincisi ise bir alkış-

tır, onun sesi, tam bir serbestlik ve hürriyet içinde tek gayeye yönelik ellerin birleşmesinden doğar.

İnsanlardan bir kısmının meleke ve yetenekleri kendilerine, ilmî ve fennî bir takım ihtisaslar bağışlamıştır, fakat onlar, herşey için yeterli unsurlar demek de değildir.

Bir kısmında, çalışma ve gayretleri kendilerini, ticaret ve servet yollarına götürmüştür, fakat bir şey bildikleri yok. Bir kısmı da el mahareti ve benzeri sanatlardan payını almıştır. Bir kısmının da önünde bilgi ve düşünce ufukları açılmış, insanların gönül ve kafalarına girip dağınık düşüncelerini toplayarak onları kültür, akıl ve anlayış ufuklarına yöneltiyorlar.

Şüphesiz toplum ancak bütün bu güçlerin bileşimiyle kalkınabilir. Öyle ise, gurupların aralarında çok samimi, gerçek bir yardımlaşma gerekli ve bu yardımlaşmanın gerçekleşmesi için bütün toplumu saran ve onlarda ruh mesabesine geçen güven ve itimad gereklidir.

Fakat bu güven, toplum guruplarının dokusu içinde milletin yararına uğraşan, dirayetli bir yönetimin gölgesi altında ancak gerçekleşir. Çünkü böyle bir yönetime kalpler bağlanır, ruhlar inanır, kendisi de hesapta olmayan, beklenmedik zafer ve muvaffakiyetlerle milleti itimad ve emniyette bıraktığı gibi istikrar ve sürekli hakimiyet nimetlerinden de payını alır.

Bahsettiğim şekilde böyle bir güven ve itimad bugün, maalesef ancak birbirinden uzak ve dağınık yerlerde bulunur. Çoğu zaman, bölgelerin yaşadığı ortam, bu umut odaklarını dahi ya yok eder veya zayıf bırakır. Hiç şüphesiz, bizim bu dağınıklıktan toplanma yükünü bir fırkaya veya bazı şahıslara yüklememiz büyük bir zorluk ve zulümdür.

Her hal-ü kârda benim bu konuyla ilgilenmemin gayesi, okuyucumun ilerleme ve gelişme tekerleğini çevirmekte toplum grupları arasındaki güven ve itimadın geniş etkilerini görebilmesidir. Ve sonra, bu güvenin ilk güzel manzarasına bakarak, bu manzaranın bozulduğunda, çalışmaların nasıl dağılacağını, toplumun nasıl bir çarpıntı ve didinme içinde anormal hareketler edeceğini görmesidir.

Ben toplumumuzda çok değişik uzman ve ihtisas sahipleri biliyorum ki, halk için son derece yararlı, değişik sanayi dallarında, çok hassas projeler hazırlamışlar, fakat bu projeleri uzun zamandır raflarda duruyor. Çünkü onlar kısa vadeli ve bol kâr teminatlarını da takdim etmelerine rağmen; servet sahiplerinden sürekli red cevabı aldılar. Zenginler o projeleri gerçekleştirmeye cür'et edemediler, sonucun sağlamlığına inanamadılar, iş yapılıp kazanç sağlandıktan sonra bu sanayinin ne hâl alacağına güvenemediler. Böylece mallar definede yattı, projeler de rafta uyudu kaldı.

Hal böyle amma, topluma gerekli olan bu güveni sağlamanın yolu nedir?

Evet; gerçek bir itimad ancak şu âmillerle topluma kazandırılabilir:

1 — İstikrarın bilincinde olmak,

2 — Gelişme ve kalkınma kafilesine komutanlık edenlerin ihlaslarına, samimiyetlerine inanmak ve yine giriştikleri işi en üst seviyede becerebileceklerinin belirtilerini görmektir.

3 — Herkesin kabul edeceği inanç ve ilkelerde birleşmektir. O inanç ve ilkelerin gücüyle toplum geri kalmaktan kurtulduğu gibi, onların ışığında kalkınma plânlamasına, ilerleme yoluna da girilir.

Çok yakından biliyorum ki, bu ümmetin büyük çoğunluğu, müşküllerini sökmekte, hayatlarındaki gelişme ve ilerleme tekerini çevirmekte, İslam yolundan ve ilkelerinden başka yol ve ilkeleri kabul etmez. Bu konuda müslümanlar azimlidir ve kararlarını vermişlerdir. Öyle ise bizim bu azim ve kararı görmemezlikten gelmemizin hiç bir yararı yoktur... Ve bu tutumumuzun ümmetin inandığı ilkeleri değiştiremeyeceği kesinleştiğinden, yeniden buna girişmek ve denemekle sosyal bir ıztırab ve çalkantıdan başka bir şey kazanamayız.

Bu gerçeği idraklere sunan en güzel misâl: Mısırda Meytgamr bölgesindeki Yatırım Bankaları'nın tecrübesidir.

Bazı bankalar çok çeşitli çağrı ve reklamlar yaptıktan sonra, vatandaşlara yönel-

diler. Mal yatırmalarını teşvik ettiler. Hem malları büyük kazanç getirecek, hem de memleketi iktisaden kalkındıracak millî servetler oluşacaktı. Fakat bütün bu konuşma çağrı ve çırpıntılarından sonra, sermayenin çoğu sandıklarda veya —dedikleri gibi— taşlar altında kaldı. (12) İnsanlar, kendi içlerinden, güvenmedikleri birisine cevap vermeye cesaret edemediler. Çünkü sonuçlara inanamıyorlardı.

Ta ki Doktor Ahmed Abdülaziz en-Neccar faiz çıkarlarından uzak, İslamî nizam ve hükümlere uygun, vurgunculuk ve sömürüden uzak, müslümanların malını en üstün yolda geliştirmeyi hedefleyen projesini ortaya atınca, ilk önemsediği şey, bu projenin sermayesi olan güveni sağlamak oldu. Çıktı, projesini halkın önüne serdi, inanç ve akidesini anlattı. Ve bu işten insanlara yararlı olmak Allah'ın rızasını kazanmaktan başka bir şey istemediğine milleti inandırdı. Projesinin ana gayesinin Kur'an'ın fâiz hakkındaki dediklerini gerçekleştirmek, fenni ihtisasları geliştirmek, milletin kazancını artırmak olduğunu gösterebildi.

İşte o zaman, insanlar arasında bu proje sahibinin doğruluk ve ihlasına olan güven gerçekleşince, bütün toplumdan cevap ve yatırım yağmaya başladı. Mahpus malların yolu tahliye edildi. İlmî ve iktisadî ihtisaslar ortaya atıldı. Çalışma dolabı dönmeye başla-

(12) Âtıl bir yatırım olan «inşaat»lara yatırıldı.

dı. Çarklar tam kapasite ile kuruldu. Yalnız iki sene içinde, malum meyvelerini verdi. Banka hesabına, memlekette bulunmayan sanayi dalları kuruldu. Kapasiteli sanayii yatırımlarına krediler verildi. (13)

Hülâsa; Bütün toplum gurupları arasında itimadın yaygınlaşması, cevherî bir meseledir. Gerçek bir iktisadî kalkınmanın gerçekleşmesi için gereklidir.

Bu itimad ve güvenin kurulabilmesi bazı esaslara muhtaçtır. Dış güçler ve çevre, bu esasların bir kısmını, insanın irade ve gücünün dışında bırakıyorsa da diğer bir kısmı fertlerin güç ve yaptıklarına yöneliktir. Bu sorumluluk yöneticilerin olduğu kadar yönetilenlerindir de...

(13) Bu projenin yalnız 1964-1966 arasında gerçekleştirdiklerinden bazıları :

1 — Banka, 15 bin Cüneyh ile, günde 19 bin tane kapasiteli bir kiremit fabrikasını kurdu. Böyle bir fabrikadan bu kapasite hiç beklenilmiyordu.

2 — Halkla ortaklaşarak karton kutu fabrikasını kurdu. Tayin edilen miktardan çok daha fazla kazandı.

3 — Halkla, çimento sanayii anonim şirketi projesine ortak oldu. Bu dahi aralarındaki güvenin bir eseriydi.

4 — Kendi işçilerinden yatırımcı birisine, %30 hissesi Bankaya ait olmak şartıyla, saç sanayii için kredi verdi. Üç ay sonra, fabrika sermayesini düzelttiği gibi, kâr dağıtmaya başladı.

5 — Banka, köylülere evde yapılacak el işleri için ham madde satın almaları üzere kredi dağıttı. (Bakınız. Ahmet Abdülaziz'in, «Meytgamr yerli yatırım Bankası'nın Çalışma İstatistiğinin Beyanatı»)

Dördüncü Sebeb

Maarif ve Kültür Unsurlarının Seferber Olmayışı...

Geri kalma ve sebeplerine hücum eden, ilericiliği dâima terennüm eden insanların çoğu zannederler ki, bilimsel ilerlemenin, iktisadî kalkınmanın anahtarı yalnız ilimle, düzenle uygulanan plânlamalardır. Bunlar maârif, ahlak, kültür unsurlarının bilimsel etkilerini hiç düşünmüyorlar.

Bunların çoğu, teknik, ekonomi ve üretimin bilimsel modern modellerinden söz ediyorlar. Sosyal bilimler, dinî ve diğer kültürel çalışmalar onlarca, toplumu ilim ve üretim sahasından saptıran değersiz nazariyelerdir.

Sosyal hayatımız ve kültürel düşüncelerimiz bu tipik düşünceler ile büyük ölçüde zedelenmiştir. Bu düşünce tarzı burada söz edemiyeceğimiz bir şekilde çalışma mekanizmamız ve sosyal yöntemimize yansımıştır. Ardından, değişik sosyal ilim ve kültürlerden yüzümüzü çevirip, bizi cahil bırakmıştır.

Gerçekten hiç şüphesiz bu tarz bakış, hayat meselesini çok basitçe düşünmektir. Değişik ilimlerin birbiriyle bağlarını bilmemektir. Bu ilimlerin çalışma gayreti ve isteğiyle ilgisini anlamamaktır.

Toplumun bilimsel çalışma ve iktisadî kalkınma isteğini doğuran yalnız yeni teknoloji kuralları ve iktisadi modelleri değildir. Bu kural ve modeller, kalkınma yolunda ancak bir merdivendirler. O merdivenlerde sağlamca yükselebilmek için, muharrik güçler lazım. Acaba bu muharrik güçlerin kanunu, yol ve yordamı nedir?

Bu yolda yürümek, kafalara değişik sosyal bilgileri yedirmekle olur. Genel kültür, dil, edebiyat, tarih ve gelenekler ile de o muharrik güçler devam ve tekâmül ettirilir.

Bütün bunlardan yeterli, ilmî bir öze sahip olamayan bir toplum, hiç bir zaman kalkınmadan, ilim ve sanayiden istifade yolunu düşünemez. Koruyabileceği, devam ettirebileceği hiçbir gayeye doğru da gidemez.

Sosyal bilgiler ve bu meseleleri anlatmak için bu kısa risaleciğin kapsamı şu veciz kelimelerden fazlasını kaldıramıyor.

Mutluluk ve hayat yolunda, gelişmenin herhangi bir şeridine doğru yönelmek, kendini bilmenin tabii meyvesidir. Gerek yalnız bir fert olarak ve gerek toplumun bir üyesi olarak, bu tabii bilgi ile insanın ilgisi büyüktür. İnsan, bu bilgide derinleştikçe, daha fazla ihtiyaçlarını öğrenir. Bütün hayatı bo-

yunca yaşama rahatlığını, istikrar temellerini, mutluluk sebeblerini en güzel şekilde kurmak, gerçekleştirmek için görgüsü artar.

Öyle ise kendimizi bilmekte, nasıl titiz olacağız?

Evvelâ; bizim temel insanî unsurlarımızı öğrenmek, sonra o temel unsurun tabiatını ve ruhî özelliklerini, ardından onun temel arzu ve isteklerini öğrenmemiz lâzım ki, fayda ve zararı ayırmak için dayanak ve ölçümüz olsun.

Bu öğrenme, en yararlı şekilde ancak tarih bilimselliğinden ciddi bir yardım almakla tamamlanabilir. Tarih sahifelerinde toplumların vâkıaları, milletlerin hayatı ve devletlerin tecrübeleri gösterilir. Onda, ferten cemaate doğru mutluluk ve mutsuzluk sebeplerini görmüş oluruz.

Bu anlayış ve görüşümüz ancak evrensel kanunları, hayat ve gelişme kurallarını ciddi bir şekilde öğrenmek ile gerçekleşir.

Fakat, maddenin ötesindeki haberleri ve maddeye hükmeden o kanunlarının kaynağını, onların ilim ve akılla ilgilerini, büyüklüğünü düşünmedikçe, bu kanun ve kuralların değerini hiçbir zaman bilemeyeceğiz.

İnsanlık üzerine yapılan dizi öğretimler, insan için gereken vazgeçilmez ilk temel esastan başlamaktadırlar.

İşte o temel esas: İnsanın kendisini bilmesi, tabiî ve ruhî özelliklerini anlamasıdır. Bunlar olmaksızın, dem vurduğumuz

kalkınma, devamlı anlattığımız gelişme, ve kalkınmaya doğru sevk ve teşvik insanda oluşmuyor. Yine insan kendini tanımaksızın hiç bir müşahhas kurala sahip olamıyor. Halbuki yanlış doğru her ideoloji tabi ve arzu edilen kurallardan alınıyor. Kalkınma ve gelişme için çizilmiş yol ve yöntemler de ancak ideolojiler ile muhafaza edilebilir.

Sanırım ki bu konuda iktisadî kalkınmanın yolundan bizi alıkoyan hastalıkları gördünüz ve tedaviye girişen âlimlerin şu sözlerini de anlayacaksınız: «Biz boşluk meselesinden zorluk çekiyoruz... Evet toplumumuz genel olarak, iktisadî kalkınma işlemi için gereken ideoloji ve düşünceden yoksundur, boştur.»

Hiç şüphesiz bu söz doğrudur.

Fakat sormak gerek: «İktisadî kalkınma ve gelişme karşısında çektiğimiz zorluk ne demektir. Sonra bu boşluktan kurtulmanın yolu nedir?»

Birinci suale cevap: Yukarıda anlattığım, kendini bilmek noktasında bizim fakir ve şuursuz oluşumuzdur. Evet; kendini tanımanın sağlam temellere dayanması gerek. O temeller de ancak, toplumun inandığı kültür, isteyip kabul ettiği inanç ve ilkeler olabilir.

Biz dünyadaki değişik ve çelişkili ideolojiler arasında, fırka fırka, gurup gurup ezilip gittik. Bu eziklik, kalkınma için yapılan çalışmalarımıza yansıdı... İşte, ideoloji boşluğundan çektiğimiz zorluğun mânâsı budur.

İkinci sualin cevabı ise: Yol önümüzde kapalıdır. Kültürümüzün ışığı altında, insan ve özelliklerini araştıran öğrenimlere girişip dalamıyoruz. Yukarıda bahsi geçen, insanla ilgili diğer ilimlerle ilgimiz ise tamamen kesiktir.

Eğer biz bunu gerçekleştirebilsek, onunla insanî asaletimizi koruyacak bir kale kurarız. İşte o vakit çelişkili ve birbirini yalanlayan felsefe ve nazariyelere uymaktan ve eziklik musibetinden de kurtuluruz. Ardından sağlam gelişme yolları, kazançlı kalkınma projeleri zihnimizde parıldayabilir.

Yukarıda görüldüğü gibi, sosyal bilgiler ile teknik bilgiler arasında kuvvetli bağlar vardır. Hatta sosyal bilgiler ile geri kalmaktan kurtulma için gerekli çalışmalar arasında da kuvvetli ilgiler vardır.

Öyle ise, geri kalmaktan kurtulmanın tek yolu olan sosyal bilgileri geliştirmek lâzım. Başta dil ve dil meselelerini çözmek, asli edebiyatı yükseltmek, kültürümüzün köklerini ruh ve zevklere dayandırmak lazımdır. Sonra tarih okutmak, toplumların geçmişleriyle olan gerçek bağlarından hakiki bir tablo çıkartmak lâzımdır. Bununla beraber, o geçmişi değiştirmeden; yanlış hurafelerden temizlemek mutlaka gereklidir. Sonra şer'î ve kanunî öğrenimleri gerçekleştirmek; adâlet ölçülerini bütün topluma dağıtmak, sonra insanın en derinliklerine tesir eden terbiye ve ahlâk meselesini vermek, yaşatmak lâzımdır. Sonra da, tabiat kanunlariyle ilgi-

li mühim bilgileri sağlamak ve o kanunların ötesini de düşünmek ve araştırmak lâzımdır.

Hiç şüphesiz, büyük eksikliklerden dolayı zorluk çekiyoruz. Biz o ilimlerden kendimizi salim biliyoruz. Sayı olarak da kalite olarak da... Oysa, öğrendiğimiz miktarı dahi karışık bir şekilde biliyoruz. Farkında değiliz. Yukarıda anlattığım ezikliğin büyük ölçüde yankıları öğrenimimize yansımaktadır. Öyle garip bir renge bürünmüşüz ki, ne kendimize ne de asaletimize uygun hiç bir tarafımız kalmamış. (14)

(14) Bir çok düşünür ve yazarlarımızın durumunu inceleseniz, bu eziklik ve parçalanmayı yeteri kadar görürsünüz. Bakıyorsunuz ki herbirisi çelişkili düşünce parçacıklarından söz ediyorlar. Öyle ki aralarında herhangi bir insicam ve uyuşmayı görmek mümkün olmuyor. Onlar, yeni fikir dedikleri saçma, acaip sözlerini anlatır dururlar. Siz de dinler dursunuz. Netice de yeni fikir dedikleri şeyin yabancıların gelenek, düşünce, felsefe ve hatta dil ve edebiyatlarıyla doldurulmuş boş bir kutu olduğunu görürsünüz.

İslam fikriyatını deyiştirmek istiyorlar. Halbuki bu tutumlarıyla o fikriyatın köklerini kurutuyorlar. İslamın ve bütün peygamberlerin getirdiği dünya görüşünü hiç kabul etmiyorlar. Onlar için Cennet dünyadır. Halbuki İslam'a göre dünya bir misafirhane ve ahiret saadeti için kurulmuş bir pazardır.

İslam düşüncesini yenilemekten dem vuruyorlar. Halbuki o fikrin hiç bir tarafını beğenmedikleri gibi onunla istihza ediyorlar.

Onlarca, «eskide, toplum ve ahlak diye bir şey yoktu. Eskinin kültür ve felsefelerinden bize, gerili-

Artık bizim bu gerçeğe dikkat edip anlamamız gerek... Anlasak, büyük bir yanlışı keşfetmiş olacağız. Bazıları zannederler ki, kalkınma ve yükselmek yalnız teknik sanayi ve iktisadi projeler ile olur. Kalkınmada sosyal bilgiler ve çeşitli kültürlerin ehemmiyeti yoktur. Hatta kalkınmak için bunları ortadan kaldırmak gerektirdiğini bile iddia ediyorlar.

Halbuki uzak yakın, tarihteki kültür ve ilmî kalkınmanın bütün yönlerini öğrenmeye yönelmeyen hiç bir devrim ayağa kalkamamışdır. Bir devletin sınır karakolları hatta can verici ruhu —ayakta kalmasını sağlayan dayanakları— kültür ve maâriftir.

Bütün himmetini maddî ilim ve sanayinin çeşitli kademelerinde kullanan devlet, en parlak döneminde, kurtulma şartları hazır olduğu halde yıkılmaya mahkûmdur, ruhsuz bir vücut gibidir. Çünkü, basamakların önünde donup kalıyor, yaptıkları tek şey övgü ve beyanatlardır. Ruhsuz plânları

ğin yakışmadığını anlatan hiç bir mesaj gelmemiştir. Ve biz bir temel ahlak ilkesine mâlik değiliz.»

Halbuki kalkınma binasının tek temeli ahlaktır. Ahlak insanı ilim sahasında çalışmaya ve neticesinden en güzel şekilde istifadeye götürür.

İslam kültürü ile, Batı veya Doğunun yeni fikirlerinin kucağına atılanlar arasında, büyük bir çarpışma ve ezilme vardır. Bu çarpışmada düşünür ve araştırıcılar hayli zorluk çekiyor. Bu çekişme yeni nesillere de gerçekleri net görebilmekte büyük bir zikzak ve ıstırap olarak yansımaktadır.

canlanmayınca başladıkları noktaya yeniden geriye dönerler. Bir şey öğrenmedikleri gibi yükselmeyi de gerçekleştiremezler.

Fransız ihtilâli, dünya tarihinde kazanılmış ihtilâllerin en büyük örneğidir. Hiç sanırmısınız ki o, basit bir şekilde dar bir sahada, maddi sınırlar içinde kaldı.

Evet o kazanamayacaktı ve yaşayamayacaktı, fakat kendisine has ilke ve değerlere dayanarak, düşünce ve insanlık hayatını köküyle, tarihiyle, edebiyatiyle ve her tarafiyle değiştirdi... Ruhlandıktan sonra büyüdü. Avrupa gibi bir dünyayı doğurdu.

Dediklerime inanmıyorsanız işte şu sözlere bakın: Fransız Devrim Konseyinin ilk Beyanatında, üzerinde ısrarla ve önemle durduğu en bariz özellikler.

«Ey vatandaşlar! Fransa'nın yerli lehçelerini kaldırmak için kutsal yarışa katılın. Çünkü o lehçeler, istibdat ve vurgunculuk döneminin tortu ve kalıntılarıdır.» (15)

(15) Fransız Devrim Konseyi ilk beyanatında böyle dediği halde bizdeki gericilik savaşının gazileri, yerli lehçeleri (öz dilimizi) diriltmek ve onunla dili genişletmek çağrıları yapıyorlar. Hür kültür sahibi bilir ki: fikirler, dile dökülmese de zihinlerde lisan kalıpları içinde belirlenir. Mantıkta buna «Nutk-ı nefsi» denilir. Çünkü fikirlerin vitamin ve molekülleri düzenli olmadıkça zihinde hazım olunmaz. Bu düzen de ancak kelime ve dil bağlarıyla gerçekleşir ve beyinde yerini belirtir. Bundan dolayı insan hayatında, düşüncesini en fazla etkileyen şey dil yankılarıdır. Ve bundan Allah (c.c.)'ın Adem (a.s.)'e bütün isimleri talimindeki büyük hikmeti anlamış oluyoruz.

Ve yine bakınız ki, o devrime ruh verenler, ateşini tutuşturanlar, psikolog ve sosyolog Jan Jak Rouse gibi sosyal ilimlerde mütehassıs adamlardır. Onlardır devrimin iskeletini dikenler, içine ruhu üfürenler, yolunu ilim meşalesiyle aydınlatanlar...

Hiç şüphesiz, çok insanlarımız bu duruma şaşırıyorlar. Ona bir tevil ve cevaz yolu bulamıyorlar. Fransız Devrimi gibi büyük bir hadisenin ilk beyanatında dil ve lehçelerle uğraşılmasından dehşette kalıyorlar. Çok zaman da tuhaf karşılıyorlar.

Fakat, araştırıcı bir düşünce ile bakıldığında en büyük tuhaflık, bizim bu girişimleri tuhaf görmemizdir. Evet biz bunu tuhaf karşıladık, ehemmiyet vermedik. Ve kültür birliğini düzeltme ve ilerlemenin en parlak şekillerini gerçekleştirmeye temel yapamadık.

Demek dil ile medeniyet tam doğru orantılıdırlar. Bunun en bariz mantıkî neticelerinden biri: Bir vatandaşın hayatını, ihtiyaçlarını, dertlerini anlatamamasıdır. Çünkü kendisine has hissiyatından yansıyan lisan ve kelimelerden yoksundur. Dışardan getirilen, dil diye milletin zorla kulağına takılan plâstik Paris kelimelerinin ise o yerli duygular için hiç bir değeri yoktur.

Sömürgeciler ilk önce, dil ve edebiyat savaşıyla bir girişim yaparlar. Elçilik ve yayın yoluyla içimize girerler. Edebiyat kalesini delerler, dili dağıtırlar, parçalarını geçmişe gömerler. Milletin çoğu konuşamaz olur. Veya konuşmak zorluğu çeker. İşte böyle kopuk bir dönemde kurdukları fikirlerini hiç zorluk çekmeksizin kafa ve ruhlara transfer ediyorlar.

Bir daha söylüyorum: Eğer içinde yaşadığımız hayat vakıasını inceden inceye düşünürsek, sosyal bilgiler ve kültürün her yönüyle ihmal edildiğini görürüz. Maârif ve kültür sahnesinde anarşi, garez ve demogojinin nasıl rol oynadığını seyrederiz. Iztırab ve ayrıcalık kıvılcımlarının sosyal hayat prizmamızdan gözümüze nasıl rengarenk yansıdığını anlarız. Ve galiba güneş doğup battıkça biz bu nâhoş manzaralarla başbaşa didinmeye devam edeceğiz.

Beşinci Sebeb

Her Çeşidiyle Bölünme

Evet, bölücülük ilkin ailede başlar. Sonra mahalleye, köye, şehre, bölgeye, devlete ve İslam âlemine sıçrar. Her küçük halka bir büyüğünün sebebi olur. Çünkü kırılma ve yıkılma merkezden başlar.

Ben burada, ihtilâfın olmamasını, değişik fikirlerin ortaya atılmamasını istemiyorum. Hayır! Hiç bir akıl sahibi böyle bir şeyi iddia etmez. İnsanlar beraber yaşadıkça çeşitli görüş ve fikirlerin çalkantısından kendilerini kurtaramazlar.

Fakat, ihtilâf ayrı bir şey, bölünme ise bambaşka bir şey..

Bölünme, ihtilâfın kötü bir sonucudur. İhtilâf ise faydalı bir araştırmaya, sonuçlu bir mülâkata yol olabilir. Fakat aynı zamanda, ölüm ve parçalanmaya da sebep olabilir. Amma anlayışlı bir toplum, ne yapacağını bilir; ihtilâflarını fikrî araştırmaya götüren bir basamak, uygun ve mükemmel birliğe götüren bir yol yapar. Ve yine o ihtilâflar vasıtasıyla herkesin kabul ettiği temel ilkelere, taraflarının daha da bağlılığını arttıra-

bilirler. Geri kalmış bir toplum ise, içinde çıkan ihtilâfları kendi haline bırakır. O ihtilâfların kaynaşması dev bir volkan gibi her tarafı yıkar, kavurur. Her tarafta bir gurup, her yerde ıztırab ve azab...

Bizde envâ-ı çeşidiyle geriliği yerleştiren en mühim sebeplerden biri bu bölücülüktür. Ve bu bölücülük, aile hayatımızdan tutun da, Âlem-i İslamın en geniş sahasına kadar her yerde ve her tabakada yaşanmaktadır.

Bunun çok korkunç âmilleri vardır, fakat bu kısa konu onları tafsilâtıyla anlatmaya imkân veremiyor.

Yine de, kısaca deyinelim; ihtilâfların en kötü neticesi olan bu bölünmenin en mühim sebebi: Toplumumuzun, herkesin kabul edeceği ve boyun eğeceği ortak ilke ve inançlardan yoksun olmasıdır.

Çünkü; terazi gibi toplumun taraflarını dengeleyen bu kaide ve ilkeler olmayınca, muhalif cepheler birleştirici bir sonuca gidemeden, kuvvetli bir köke bağlanamadan, değişik yol ve çöllerde dağılıp kayboluyorlar.

Öyle bir anda ki, bu kök ve ortak nokta olsaydı, o ihtilâfları yararlı bir araştırma çerçevesi içinde bırakır ve toplumun temel birliğinin bozulmasına sebebiyet vermezdi. Ayriyeten o ortak noktanın gerçek varlığı [16] bütün o değişik görüşleri kaynaştırır,

(16) Bu ortak noktaların hakiki varlığından gaye: İlme ve eğitime dayanan varlığı demektir. Yoksa, yalnız taklidi görünümlere dayanan varlık değildir. (Yani ortak noktamız ilim olmalı. Çünkü taklid ve şahsiyetçilik ortak nokta olamaz.)

zararlı mikroplarını öldürürdü. İçinden nifak kurdunu atardı. Öylesine ki, o ihtilâflardan kalan hakikatlar düşünceye kuvvet verir. Araştırmayı teşvik eder, akla meded verir.

Bu hakikat, fikir hayatımızda temel teşkil edeceği ve herkesin de kabul edeceği noktaları takviye etmek gerekliliğine dikkatimizi çekiyor. Çünkü, bütün kavga ve ihtilâflarımız o noktalara dönmekle, onlardan hüküm almakla ancak çözülür. Fakat nerede o ortak noktalar?..

Çıkış noktamız, hüküm ölçümüz olarak bizde bulunması gereken o noktalarda da maalesef ihtilâfa düşüp, önlerinden kaçıyoruz. Acaba ihtilâf ettiğimizde ne ile hükmedeceğiz, parçalandığımızda hangi ipe bağlanacağız?

Demek bölünme kurdu içimizde vardır. Çünkü en mühim sebebleri göz önünde duruyor ve hiç şüphesiz bu bölünme bizi, mevcut servetimizi kollamaktan uzaklaştırıyor. Ve büyük potansiyel gücümüzü bizden alıyor, geniş ve hoş topraklarımızdan bizi mahrum bırakıyor. Biz çok iken bizi düşmana küçük gösteriyor. Biz kuvvetli iken düşmanı bize saldırtıyor.

Hiç şüphesiz, bu bölünmenin kökünü kazımak ve genel bir birliğin temelini atmak için çok duygular feverana geliyor. Birçokları övgüye değer bir çok çalışmalar veriyorlar. Fakat göründüğü kadarıyla bun-

lar, ortaya yararlı bir şey koyamayacaklardır. Çünkü, bölücülüğü öldürmek, sebeblerini öldürmekle olur. Ve en mühim sebeb de toplum gücünün, ondan alacağı kutsal ilkelerden yoksunluğudur.

Öyle ise bu temel ilkeleri ciddi ve pozitif bir yöntemle araştırmak lâzım ve o ilkeleri tesbitten sonra, aile, şehir ve bölge seviyesinde onları geliştirmek ve —mutlak manada ümmet fikrini— korumak gerekir. İşte o zaman en son aşama bütün aşamalardan daha kolay olur. Hatta, geçen ilk aşamaların tabii bir sonucu olur.

Birliği sağlamak, bir daireyi çizmek gibidir. İlk olarak ona bir eksen gerek. Öyle ise önce bir eksen koyun. Sonra etrafında çizgilerin nasıl uzadığını görün ki, en kısa yoldan az bir güç ile, sağlam bir dâire oluşabilsin.

Bizim gibi evhamlı, müterediddid tabiatlı insanlara ilk eksenin nasıl konulacağını öğreten Cenab-ı Hakkı tenzih ederiz. Çünkü ona uydukça bölünemeyiz. Ve yine, cazip bir eksenin kendisine dayanmadıkça cazip olmayacağını haber veren Allah'ı tenzih ederiz ki, yanlış bir şeyi insanlık dünyasına eksen yapmamış Kur'an'ı eksen yapmış. Öyle ise, «Hepiniz Allah'ın Kur'an'ına yapışın ve onunla şerlerden korununuz. Ta ki dağılıp yok olmayasınız.»

Bununla beraber çoklarını görürsünüz ki, bu güne dek bu 'tabii birlik' kanununu

bilmiyorlar. Birlik ve beraberlikten bahsederken, aynı vakitte, bastıkları toprağa ezilme ve bölünmenin tohumlarını ekiyorlar. Gözlerinin önündeki enerji potansiyelini dağıtırlar. Sonra da üstünde ağlarlar... Dağlar durdukça, çöller uzadıkça ondan bahseder dururlar...

*
**

Geriliğin, üretimsizliğin hastalığını, gelişme ve kalkınmanın çürüklüğünü taşıyan yalnız bu beş zehirli sebebtir.

Bu beş sebebtir derken esas olarak anlatılması gereken tabii konuyu düşündükten sonra diyorum. Ve o olmadıkça hiçbir şey olmaz. Evet ruhlarda ihlas, topluma hizmette doğruluk, geriliğin mikroplarını temizlemek, ilerlemenin sebeblerini gerçekleştirmek olmaksızın o beş sebebten kurtulmanın hiç bir değeri yoktur... Çünkü bir şey tabii olmadan gerçekleşemez. Gerçekleşse de yaşayamaz.

Evet saydığımız gerilik sebeblerinin kökleri kaç sefer kazınmışsa da, peşinde faydalı bir meyve ve sonuç gerçekleşmemiş. Çünkü, bütün gayret ve çalışmalarda gizli etken dâima şahsî çıkarlar olmuştur.

Bizim birleşip, her iş için gereken o tabii çalışma kanunundan söz etmemiz fuzulidir. Onun ehemmiyetini, akıl ve fikir sahiplerine bırakmamız bize yeter.

Sonra eğer düşünürseniz bu beş sebebin içiçe olduğunu, birbirlerini takviye ettiklerini görürsünüz.

Bununla beraber bütün onlar, tehlikeli ve *bir baş sebebin dolaylı teferruatıdır.* O sebeb, bütün sebeblerin sebebi ve kaynağıdır. İşte o sebeb, müslümanların dinlerinden yüz çevirmesi ve Allah'a verdikleri ahd ve biatlarını bozmalarıdır.

Bu sabit bir hakikattır. Onu görmemezlikte hiç bir fayda yoktur. Bütün Rububiyyet ve Kemal sıfatlarına sahib, tek bir Allah'a inananlarda, o sebebin inkâr edilecek hiç bir tarafı yoktur. Onların yüzünde inkâr edenlerin iç yüzü gözüküyor. Evet çirkin şeyler güzel aynalarda gözükür.

İnananlar için bu böyledir, fakat Allah'a inanmayana karşı bunun bir mânası yoktur. Dediklerimiz onlarca hayali şeylerdir ve bu konuda, iki gurubun arasında olan çatışmaların son bulacağı da yoktur.

Demek oluyor ki, ben bu konuda, inananlara ve inanmaya taraftar olanlara hitap ediyorum.

İşte insanların bu gurubuna diyorum ki :

Bu dünyanın ûmranı bir emanettir. Allah onunla, müslüman kullarını, İslamiyeti fiilen yaşadıkça şereflendirir. Saptıklarında onlardan o emaneti geri alır, başkalarına verir. Çoğu zaman da o emaneti kötülere de verir. Hiç de zararı yok... Çünkü Allah, dünya imaretini geri geri giden, keramet ve şe-

ref yolundan sapanların hatırları için durdurmaz. Hayat daimidir. Kanunlar her zaman geçerlidir. Hayat yolları şunların elinde olmazsa başkalarının eline verir... Emanetini kıyamette, geri alıncaya kadar bu kanun böyle gidecektir. Bununla beraber yönetim yollarının müslümanlardan başkasına geçmesi, gerçekte onlar için bir zafer değildir. O, zafer değil Allah'ın müslümanlara verdiği bir azaptır. Cenab-ı Hak o dinsizleri ahd ve emanete hiyanet eden müslümanlara musallat ediyor. Umulur ki eski istikamet ve erginliklerine dönsünler. Bu bir kanundur! Ezikler dâima muvaffak olacaktır. Suçlular da dâima musibete uğrayacaklardır.

Bu mükâfat ve musibetler kanunu Kur'an'da çok sefer geçmektedir. Yahudiler kendilerine onları övgü bilirler. Amma aslında onlara da cezadır. Ve o, ilahi, tehlikeli kanunlar, insanları uyarıp sakındırmaktır :

«Yahudilerin iki sefer dünyayı bozacaklarını iki seferde yükseleceklerini yazdık. Birincisinin va'di gelince şiddetli kullarımızı gönderdik, yurdu parkı talan ettiler. Ve bu yapılacak bir va'd idi.» (İsra: 3-4)

Amma eziklerin muzaffer olacaklarının kanunu ise işte, Kur'an-ı Hakim'den size kesin beyanlar :

«Yerde zâif kalanlara ihsan edip onları imam ve yeryüzüne varis kılmak istiyoruz.» (Kasas: 5)

«Allah vaadeder ki, öncekileri yaptığı gibi inanıp da amel-i salih işleyenleri yer yü-

züne halife tayin edecek ve Allah'ın ondan razı olduğu dinlerini yeryüzünde yerleştirecek, korku yerine onlara emniyet verecek.» (Nur: 55)

«Kâfirler Resullerine dediler ki, biz sizi memleketimizden çıkaracağız yahut dinimize döneceksiniz.» Rableri de zalimleri yok edeceğini onlara, şöyle vahyetti: «Zâlimleri mutlaka helak edeceğiz» ve sizi onlardan, sonra yeryüzünde vâris kılacağız. Bu nimetim, benden ve va'dimden korkanlar içindir.» (İbrahim: 13-14)

«Eğer savaşa katılmazsanız Allah size elemli bir azap tattırır, yerinize başka bir milleti getirir, O'na hiç zarar veremezsiniz. Onun her şeye gücü yeter.» (Tevbe: 39)

İçindekiler

Bir Kaç Not 7
Önsözden Önce 17
Önsöz 19
Gayb ve Gaybçılar 35
Birinci Sebeb
Ruhî ve Fikrî İstikrarsızlık 55
İkinci Sebeb
Kapsamlı Bir Planlamanın Olmayışı ... 61
Üçüncü Sebeb
Toplum Bireylerinin Yekdiğerine İtimad Etmemesi 69
Dördüncü Sebeb
Maarif ve Kültür Unsurlarının Seferber Olmayışı 77
Beşinci Sebeb
Her Çeşidiyle Bölünme 87
İçindekiler 95